

SLEKT OG DATA

MEDLEMSBLAD FOR SLEKT OG DATA

| ÅRGANG | 27 | NR. 3 | 2016 |

TEMA: Finn
og bevar
den nære
historien

Trine Skei Grande
om slekt og historie

Livet
i 1910

Dette kan du lese
ut av gamle bilder

MEDLEMSBLAD

for Slekt og Data.
Utkommer med
4 nummer pr. år

ABONNEMENT

for bibliotek og liknende
institusjoner kan tegnes
for kr. 450,- pr. år.

ANNONSER

kan tegnes ved
henvendelse:
TLF.: 22 42 24 00
E-POST:
generalsekretar@slektogdata.no

SLEKT OG DATA

POST/BESØKSADRESSE:
Øvre Slottgate 2B,
0157 Oslo
TLF.: 22 52 34 00
www.slektogdata.no

REDAKTØR

Anne Schjøtz
E-POST:
generalsekretar@slektogdata.no

REDAKSJONSLEDER

Ida Bergitte Andersen Hundvebakke
E-POST:
idah@slektogdata.no

OPPLAG

10 500

DESIGN OG LAYOUT

Morten Hernæs,
07 Media – 07.no

TRYKK

07 Media – 07.no

ISSN 0803-05010

SLEKT OG DATA

INNHOOLD

LEDER

- 2** Finn og formidle historien
din til nye generasjoner

DET STORE INTERVJUET

- 4** TRINE SKEI GRANDE:
Ser samtiden med fortidens øyne

TEMA

FINN OG BEVAR DEN NÆRE HISTORIEN

- 7** Livet i 1910
10 Min slektsgåte
14 Til Frankrike i oldemors fotspor
18 Når du er 'ferdig' med
kyrkjebøkene, kva då?
28 Slik tar du vare på dine gamle bilder
30 Slik bevarer du dine
digitale minner for ettertiden
32 Slik bevarer du historia di for ettertida

METODIKK

- 22** Slik tolker du et skifte
24 Hva kan du lese ut av gamle bilder?

FAG

- 36** Hvilket slektsprogram bør jeg velge?
38 En guide til ny løsning
for søk i skanna kirkebøker

DNA

- 40** Krydre slektsforskningen
din med DNA

ETIKK

- 44** Rett og vett i slektsforskningen

ORGANISASJON

- 46** Hva gjør lagene for å
bevare historien for ettertiden?

FORSIDEN

Hans Seland var forfatter, bonde og målmann og levde mellom 1867 og 1949. Arkivet etter han ble overtatt av Statsarkivet i Kristiansand i 2006. Dette inneholder blant annet en stor bildesamling. Her ser vi et av disse bildene, og det er Seland selv som er avbildet sammen med barnebarnet sitt i 1939.

FOTO: SAK/D/1323/STATSARKIVET I KRISTIANSD

4

7

14

24

40

ILLUSTRASJON: COLOURBOX

Finn og formidle historien din til nye generasjoner

Har du lagt merke til at det har skjedd noe med medlemsbladet? Har du lagt merke til at organisasjonen du er medlem av både har skiftet navn, og fått ny grafisk profil? Den som har begge beina på jorda står stille, sa en gang Tor Åge Bringsværd. Skal vi tilpasse oss det som skjer rundt oss, kan vi i hvert fall ikke stå stille. Det gjelder i aller høyeste grad en organisasjon som Slekt og Data, som har bruken av digitale verktøy som en av sine viktigste redskap, og som bruker internett aktivt som kommunikasjonskanal. Landsmøtet i april vedtok en ny formålsparagraf, som med sitt klare budskap skal danne grunnlaget for alt vi skal gjøre i tida framover:

«Organisasjonens formål er å skape møteplasser og tjenester for alle som er interessert i person- og slektshistorie og gjennom dette legge til rette for at disse historiene blir funnet, bevart og formidlet. Organisasjonen skal fremme slektsforskning og skape forståelse for den verdien slektshistorie har for vår identitet og kulturarv.»

Her er det mye å strekke seg etter. Møteplassene har vi, ikke bare digitalt, men også i form av de mange medlemsmøter og kurs som arrangeres over hele Norge – og mer skal det bli. Tjenester har vi, og flere håper vi å kunne utvikle. Denne formålsparagrafen, sammen med resultatene fra medlemsundersøkelsen, gir et godt grunnlag når styret nå starter arbeidet med å legge en langsiktig plan for hvordan vi skal bli enda bedre i tida framover.

Medlemsundersøkelsen fortalte at en viktig motivasjon for å drive med slektsforskning er å bevare og formidle egen historie til nye generasjoner. Dette er helt i tråd med den siste setningen i formålsparagrafen. Tema for dette nummeret av *Slekt og Data* er derfor ikke tilfeldig valgt. Som slektsforsker er du sikkert opptatt av å finne opplysninger om slekta.

Like viktig er det å kjenne til gode metoder for å ta vare på det du finner, og ikke minst, hvordan du formidler det videre.

“ Medlemsundersøkelsen fortalte at en viktig motivasjon for å drive med slektsforskning er å bevare og formidle egen historie til nye generasjoner ”

Dette nummeret av *Slekt og Data* er det første med sekretariatet som redaksjon. Vi har valgt å samle kreftene, slik at innhold kan produseres både til medlemsblad og nettsider. Jeg vil benytte anledningen til å takke Aina for den flotte jobben hun har gjort som redaktør, hedersprisen hun fikk på landsmøtet var vel fortjent!

Tone Maserud
LEDER I SLEKT OG DATA

Ser samtiden me

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

Alle kjenner Trine Skei Grande som Venstre-leder, men visste du at hun også er historikervetenskapler, er med i foreningen for Skanskelekta og kjenner sine røtter godt?

– Jeg vet en god del om slekta mi. Noen deler vet jeg mye om. Jeg kan for eksempel føre meg tilbake til kongen på Isle of Man i 1066, det er jo et stykke. Andre grener er et stort mysterium, sier Venstre-leder Trine Skei Grande, og legger til at hun ønsker å gå mer i dybden på sin egen slekthistorie når hun får bedre tid.

Hun tar imot oss på kontoret sitt på Stortinget, og forteller at interessen for slektsforskning ble vekket da hun var tenåring. For henne er ikke genene nødvendigvis det viktigste, men det å kunne se historien gjennom mennesker hun har en relasjon til.

– Du kan lese historiebøkene om levkåra blant folk, men det blir mer intenst når du leser at tippoldemora di satt igjen med åtte barn og mannen hadde drukna på havet. Du kan forestille deg hvordan livet deres var på en helt annen måte enn når du leser statistikk og makrotall.

FARMOR BLE SATT BORT

På spørsmål om hun har funnet ut noe interessant om slektingene sine, trekker hun frem historien om farmor Johanne. Da hun var fem år mistet hun moren sin, og

hun og broren på to år ble satt bort til en venn av faren. Johanne bodde der deler av tiden, mens lillebroren bodde der på fulltid. I denne familien bodde det en gutt som Johanna senere skulle gifte seg med – Grandes farfar. Selv om farmoren og farfaren ikke delte gener, hadde de en felles oppvekst.

Noe av grunnen til at hun fikk interesse for sin egen slekt, var at hun vokste opp uten besteforeldre. Mormoren var den eneste hun møtte, og hun døde da Grande var seks år gammel. Å ikke ha besteforeldre å løpe til som alle andre jevnaldrende syns hun var fryktelig urettferdig.

– Jeg tror jeg fant slektsforskning interessant fordi jeg ville finne ut noe om dem.

HISTORIEN KOMMER TILBAKE

For å forstå samtiden må du også forstå fortiden, er det noe som heter. Slektsforskning kan være veien inn i dette.

– I morges på Twitter hadde jeg en fyr som mente at vi ikke kunne heve bensinprisene i Norge fordi klimaproblemene var noe kineserne og inderne måtte

// Du kan lese historiebøkene om levkåra blant folk, men det blir mer intenst når du leser at din tippoldemor satt igjen med åtte barn og mannen hadde drukna på havet. Du kan forestille deg hvordan livet deres var på en helt annen måte enn når du leser statistikk og makrotall. //

d fortidens øyne

Trine Skei Grande beskriver seg selv som historiker, og er også interessert i slekts-historie. Blant annet er hun med i en forening for Skanke-slekta. FOTO: BÅRDEK/VENSTRE

ta seg av. Jeg spurte han «mener du at det er de fattigste landene i verden som skal fikse klimaet?». Da sa han at de ikke var fattige, og at det bare er staten som er rik i Norge. Vi som bor her er fattige. Da er det noe med dannelsesnivået og kunnskapen. Da min mormor vokste opp bodde de i Ytre Namdal i et hus med to rom nede og tre rom oppe. De hadde et bord, to stoler

og 13 unger. Alle ungene stod når de spiste, for du kan ikke stå fremfor en bedre venn enn maten. Min mormor ble født for bare 100 år siden og da var Norge så utrolig fattig. Lillebroren til farmor dro til Amerika i 1918. Blant farfars søsken var det ei søster som tok meieriskole, alle de andre dro til Amerika, fordi Norge var Europas fattigste land sammen med Irland. Når en voksen mann

På gamle bilder ser folk ofte veldig alvorlige ut. Det er ikke tilfelle i Trine Skei Grandes familie. F.v. Håkon Grande (farfar), Petra Westengen (farfars søster), Evy Westengen (Petras datter), Johanne Birigtte Grande (farmor), Arne Grande (onkel) og Helge Grande (far). Håkon og Johanne vokste dels opp i samme familie, og ble senere gift. FOTO: PRIVAT

skriver at vi i Norge er fattige, også i et indisk perspektiv, da hadde det hjulpet med historiekunnskap, sier hun og legger til:

– Vi ser at historien kommer tilbake i ulike former. Som i Europa i dag, der de brune kreftene vokser frem og nasjonalismen plutselig vokser frem igjen. Det som før var noe søtt og romantisk som hadde med 17. mai å gjøre. Det er noe med den manglende kunnskapen om historie som jeg syns er skummel, for da kjenner du ikke igjen trekkene når de kommer tilbake.

FORSTÅELSE FOR FORTIDEN

I vår globale verden, med stadig nye inntrykk og møte med nye kulturer tror hun det er viktig å forstå den tiden som har vært og livene som er levd.

– Du får i alle fall en forståelse for at det levdes ulike liv. Dine forfedre har også levd ulike liv, og man har bevegde seg over landegrensene til alle tider. Jeg skal ikke så langt tilbake før jeg finner steinhuggere på Røros som kom fra utlandet, og glassblåsere som kom fra Tyskland. Man får også et forhold til minoritetene i eget land. Jeg har ikke funnet noen samiske gener enda, men jeg vet at folk plutselig gjør det og at det gjør noe med identiteten deres.

TILGJENGELIGE OG SØKBARE ARKIVER

Våre medlemmer finner ikke bare sin egen slekt, mange hjelper også andre. På arkivene rundt omkring i Norge sitter mange medlemmer og avlaster de ansatte med bistand til slektsforskere. Grande mener vi trenger dem som er villig til å grave. Hun mener frivilligheten er selve basen i denne delen av vår immaterielle kulturarv og for å utvikle denne videre.

– *I Venstres forslag til nytt partiprogram skriver dere at dere ønsker en offensiv satsing på kulturvern, men under tiltaksplanen står det ingenting om den immaterielle kulturarven. Hvordan skal dere sikre at også denne delen av kulturarven blir ivaretatt?*

– Den immaterielle kulturarven må bevares på veldig mange måter, da dette kan være alt fra håndverkerens kompetanse til slektshistorie.

Hun sier også at man må legge til rette for organisasjoner som driver innen dette feltet, samt gjøre arkivene tilgjengelige og søkbare, og gi faglig støtte til de som jobber i arkivfeltet.

– Man må sørge for at arkivene har forståelse for ansvaret sitt med å formidle informasjon og at dette ikke blir venstrehåndsarbeid som de gjør for syns skyld, men fordi de skjønner at det er derfor vi har arkivene. ■

Livet i 1910

Den siste statlige folketellingen som er tilgjengelig er fra 1910. Hvordan så egentlig samfunnet ut da?

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

– I 1910 hadde Norge rundt 2,4 millioner innbyggere, altså litt under halvparten av det vi har i dag. Folk bodde stort sett på landet, litt under 40 prosent bodde i byene. Fra 1905 hadde man hatt en god økonomisk utvikling, etter en lang periode med dårlige tider og enorm utvandring på grunn av dette. Det var nå ganske store muligheter for å komme seg opp og fram i samfunnet, sier Finn Erhard Johannessen, professor i historie ved Universitetet i Oslo.

I Oslo var det store forskjeller på hvordan folk levde i 1910. Dette bildet er merket «Kaffeselskap i Inkgognito terrasse 9». Denne adressen ligger bak slottet i bydelen Frogner.

FOTO: UKJENT/OSLO MUSEUM

Litt under 40 prosent av befolkningen bodde i byene i 1910. For mange var derfor gårdsdrift dagliglivet. FOTO: UKJENT/OSLO MUSEUM

Fabrikkene var vanlige arbeidsplasser for mange i 1910. Her ser vi arbeidere ved Fred. Hvedings kjemiske fabrikk. FOTO: MIMI FRELLSEN/OSLO MUSEUM

TYDELIGE KLASSEFORSKJELLER

Samfunnet hadde altså utviklet seg i den retningen at man kunne bygge opp landet, fremfor å måtte dra ut for å bygge opp sitt eget liv. Likevel. Klasseskillet var veldig tydelig på denne tiden.

– I byene var det store klasseforskjeller. Man hadde arbeidergårdene i Oslo øst og fine leiligheter på Frogner. Noen opplever fremdeles et skille mellom bydeler øst og vest i Oslo, men på denne tiden var det mye tydeligere. Enten hørte man til de «dannede» eller så hørte man til de «andre», og det var lite kontakt mellom de to gruppene. Et eksempel jeg av og til trekker fram for å illustrere dette handler om en lærerinne som drev en privatskole og kom på toget. Hun hadde månedskort, men hadde glemte dette hjemme. Konduktøren kom og krevde likevel betaling selv om hun forklarte situasjonen. Da sa hun «De mangler konduite min gode mann». Han skjønnte ikke hva hun mente og svarte «Je vet ikke hva je mangler, men je vet at du mangler billett». Bare språket, det at han ikke skjønnte hva hun sa, viser godt de to klassene på denne tiden. Likevel kunne det finnes eksempel der de to gruppene møttes og stod på likefot. Et var på jakt.

Noen dannede dro på jakt og kunne der omgås lokale menn fra bygda. Der stod de på likefot med de dannede fordi de var kjent for å være dyktige jegere. Ellers på landsbygda hadde det vært et sterkt klasseskille mellom bønder og husmenn. Embetsmenn som prester og leger skilte seg sterkt ut fra bondebefolkningen, men kan ha hatt sosial omgang med storbøndene.

SKOLE FOR ALLE, MEN IKKE LIKE BRA

Lærerinnen i eksempelet drev en egen privatskole. Det var hun ikke alene om.

– Fram til 1. verdenskrig var det vanlig med privatskoler for de som hadde råd. Det var obligatorisk skolegang på sju år og en forventning om at folk skulle gå på skole, men de private skolene var et mye bedre tilbud enn de offentlige. Man lærte også andre ting der enn på de offentlige skolene, som fremmedspråk.

I dag er videregående skole for alle, noe de fleste tar. I 1910 var dette for en elite. Dette påvirket også tallet på hvor mange som fikk mulighet til å studere. Likevel fantes det muligheter om man ville det nok, og var flink nok.

I 1910 hadde man ikke de samme velferdstilbudene som i dag. Her ser vi barn i Frelsesarmeens barnekrybbe.

FOTO: ANDERS BEER WILSE/OSLO MUSEUM

– Arne Garborg skriver om dette i *Bondestudentar*. Om talentfulle bondegutter som kom til byen, levde primitivt og ofte i nød, og klarte å slite seg fram til en embetseksamen – eller gikk til grunne. Det var altså muligheter, men forutsetningene vi har i dag manglet, som studielån.

Studielån manglet altså. Men hva med andre sosiale retter, som vi i dag tar som en selvfølge?

– På begynnelsen av 1910-tallet var man inne i en utvikling der kommunene ekspanderte og utviklet flere tjenester enn før. Helsetjenester, vannforsyning og elektrisitet kommer på denne tiden. Før handlet det mest om å holde liv i de aller fattigste, mens man fra 1910 begynte å se tegn til noe som lignet på en velferdsstat, bare i kommunal regi.

HJELP MED BISMAK

Om man ikke hadde mulighet til å jobbe fantes det ikke sykespenger slik som i dag, dette kom i seinere.

– Staten tok ikke vare på deg i så stor grad som den gjør i dag. Du var overlatt til deg selv, familien eller privat understøttelse. De som var litt finere hadde legater de kunne søke på. Men på denne tiden var det ikke som i dag, at man hadde retter og krav. Det kunne være ydmykende og pinlig å be om hjelp, sier Johannessen.

Faktisk kunne man på denne tiden også bli fratatt stemmeretten om man mottok støtte fra staten, da det ble sett på som et krav at man skulle være uavhengig for å kunne stemme – noe man ikke var om man fikk hjelp til livets opphold.

TIL TJENESTE, FRA LANGT AV GÅRDE

I folketellingene får vi oversikt over hvem som bodde hvor. Ofte kan det bo veldig mange i hvert hus, spesielt i byene.

– Det er helt utrolig hvor trangt folk bodde, masse folk i små leiligheter. Når natten kom rigga de seg til og sov overalt, ofte flere i en seng, sier Johannessen, som

legger til at man til tross for de kummerlige og trange forholdene ofte satte av en stue som skulle være til stas, og for å beholde litt selvrespekt når det kom besøk. Han forteller videre at det på landet var mindre trangbodd enn i byene.

I folketellingene kan det også dukke opp en «pike» eller «dreng». Hvem var disse personene?

– Før flyttet barn hjemmefra mye tidligere enn nå. Det var en gammel tradisjon at unge tok tjeneste, og i 1910 var det spesielt vanlig at jenter var hushjelper. De reiste til Kristiania fra steder langt borte, fra Gudbrandsdalen og Sørlandet, med kofferten sin for å jobbe. I håndverksbedrifter som skomakerverkstedene var det vanlig at guttene som gikk i lære bodde i samme hus som mestrene.

MER KJÆRLIGHET DESS MINDRE DU EIDE?

Slik bodde man til man giftet seg. Men hvordan var det egentlig med «kjærleiken» på denne tiden? Var det hjertet du fulgte eller var det fornuften?

– Vi har aldri hatt noen store tradisjoner for arrangerte ekteskap her i Norge, så i 1910 var det nok mest romantiske ekteskap. På landet var selvsagt det at man kunne gifte seg til en god gård en betraktning som var fremme, så kanskje det gamle hang mer igjen der. Mer fornuft. Ulempen med å gifte seg, eller retttere sagt å eie ting, er at man binder seg. Jeg har en teori om at husmennene i større grad kunne tillate seg å gifte seg romantisk fordi de ikke eide noe. Det samme gjaldt arbeiderklassen i byen, sier Johannessen.

I 1910 hadde Norge rundt 2,4 millioner innbyggere. Her ser vi Oluf og Olufine Pettersen med sine ni barn. Bildet er tatt på Reine i Lofoten. FOTO: HANS NIKOLAI M. SKAUGVOLD/NORDLANDSMUSEET

STADIG PÅ FLYTTEFOT

Selv om du giftet deg betydde det ikke at du ble boende på et sted resten av livet.

– På denne tiden var det mye mer flytting enn det vi er vant til i dag. Folk byttet leilighet veldig ofte, men flyttet også langt for å finne jobb. Med større velferd og bedre levestandard kan man tillate seg å bli boende fast på et sted, før måtte man tilpasse seg mer og bo der det var mulig å skaffe seg livberging.

LOKALT OG SKAPTE FORSTADSUTVIKLING

Stedene det kunne finnes arbeid på var de gryende industristedene, som Odda, Notodden og Rjukan. For ved siden av primærnæringene hadde også Norge begynt å bygge opp en egen industri. I tillegg til dette hadde man også begynt å få en infrastruktur som bandt sammen landet.

– Man bygde jernbane, hadde dampskipsruter og dreiv vegutbygging. Jernbanen var for folk flest, men det var opprinnelig ment for gods. På denne tiden hadde man også noen få biler og busser med plass til rundt åtte personer, men overklassen begynte først å skaffe biler på 1920-tallet. Derfor gjaldt hest og kjerre fremdeles. Jernbanen gikk langdistanse, men man hadde også lokaltog inn til Oslo. Som en konsekvens av dette fikk man også en forstadsutvikling på denne tiden.

STOR OPTIMISME FIKK DRAMATISK SLUTT

I dag når verdensnyheter oss så raskt at vi nesten ikke rekker å blunke. Slik var det ikke før. Likevel hadde man også da tilgang til nyheter fra inn- og utland.

– Av saker som folk var opptatt av finner vi blant annet en stor lockout, en arbeidskonflikt, i 1911. Ellers fikk også Roald Amundsens ferd til Sydpolen mye oppmerksomhet. Det som preget samfunnet i både Norge og Europa var en fremtidsoptimisme og tanke om at det nå bare gikk fremover. Man hadde knekt alvorlige sykdommer, utviklet et internasjonalt samarbeid og hadde vareutbytte på høyde med i dag. Alt fikk en dramatisk slutt i 1914. I starten gikk det greit med Norge, siden det var etterspørsel etter norske varer, men senere ble også Norge rammet hardt av krigen. Det oppstod stor matmangel, verre enn under 2. verdenskrig, og mangel på Brensel. Vi fikk ikke en tilsvarende optimisme igjen før på 1950-tallet.

Min slektsgåte

Alle slektsforskere opplever å stå fast i blant. Vi har spurt tre av medlemmene våre om deres slektsnøtter – og hvordan de klarte å knekke dem.

Hvem var min manns bestemor Dina Olette Sørensen (født Svendsen) og hvor kom hun fra?

GUNN GJERVOLDSTAD

«I forbindelse med at vi skulle underrette min manns kusine om et dødsfall i familien i 2011 fikk vi greie på at det var både finner og russere i slekten. Hennes datter var interessert i slekt og hadde funnet ut at min manns bestemor Dina Olette var etterkommer etter Kolanordmenn. Dette var nordmenn som reiste østover mot Russland og bosatte seg der. Vi ble også fortalt at Morten Jentoft hadde skrevet en bok med tittelen «De som dro østover». Disse opplysningene var helt ukjente for min manns slekt. Dina Olette døde av tarmbetennelse 39 år gammel i 1921, og mannen hennes Martin Olai satt igjen alene med sju barn i alderen 1½ til 15 år. Svigerfaren min Søren Johan var den yngste. De bodde i en fabrikkbolig på Fiskå Verk i Vågsbygd i Kristiansand.

Vi startet med å legge inn noen navn i MyHeritage, hvor vi fikk et treff med nettopp datteren til min manns kusine. Vi kontaktet henne og fikk tilsendt en gedcomfil som vi la inn i slektstreet vårt. Deretter gikk vi til innkjøp av boka til Morten Jentoft og leste denne fra perm til perm med stor interesse. Boken omhandler den dramatiske sagaen om våre ukjente utvandrere.

Mens hundretusenvis av nordmenn reiste vestover, dro noen hundre østover – til Tsar-Russlands ytterste utpost ved Barentshavet.

Etterhvert tok jeg kontakt med forfatteren Morten Jentoft og fikk litt flere opplysninger. Jeg tok også kontakt med Laila og Thor Thorsen, som i 1992 hadde utgitt boka «Russland via Vardø». Vi har flere ganger vært hjemme hos ekteparet, fått kopi av bilder og avisutklipp og utfyllende opplysninger. Deretter begynte vi å legge inn navn og fødselsdata basert på slektsoversiktene som finnes over Kola-nordmenn i de to bøkene og på Slett og Data Nords sider, og begynte å søke i skannede kirkebøker for å ha sikre kilder å støtte oss til. Vi fant ut at Dina Olettes far stod oppgitt med navnet Hans Gustav Svendsen, og at han var født i 1839 i Vadsø. Vi fant ingen med dette navnet i kirkebøkene i Finnmark.

Vi begynte så å søke i folketellingene og fant et ektepar som het Daniel og Ollana Svendsen i tellingen fra Nyhavn i Nord-Varanger fra 1865. Vi følte at vi var på et riktig spor; men fant ingen sønn med navn Hans Gustav. Det stod oppgitt at de hadde en sønn som het Frantz Danielsen, som ble født i 1856 på Ekkro. Hverken navn eller fødselsdato stemte. Jeg tok derfor kontakt med Riksarkivet og fikk tilsendt en kopi av den originale protokollen av folketellingen. Det var vanskelig å lese, men jeg ble ganske fort overbevist om at det stod Frants Gustav Danielsen. Nye søk ble gjort i de skanna kirkebøkene og jeg fant Frants Gustav Danielsen, født på Lille Ekkro, Landsoknet i Vadsø den 11. september 1856.

Det var ikke nødvendigvis et lett liv å være Kolanordmann. De ble ofte uglesett og flere ble henrettet. Her ser vi bilde av Dina Olettes bror Magnus Svendsen, som ble arrestert og henrettet i Karelen i 1942. FOTO: PRIVAT

Her ser vi Dina Olette Sørensen. Bildet er antageligvis et brudebildebilde.
FOTO: PRIVAT

Videre søk i kirkebøker i Vadsø førte til at jeg fant utflyttingen fra Norge til Russland i 1866. De reiste mest trolig på grunn av dårlige tider i hjemlandet. Familien dro via Jacobselv og var blant de første som slo seg ned i Zubovka på Murmankysten. De ble senere inngiftet i mange av de andre kolonistfamiliene; familien Olsen, Thorsen, Hansen, Aronsen med flere. Kolanordmennene historie skulle bli dramatisk, og denne historien var min manns forfedre en del av. Disse nordmennene ble ofte uglesett, og flere i hans nære slekt ble ulovlig dømt og henrettet, blant annet Dina Olettes bror Magnus Svendsen, søsteren Sofia Mathildas mann Karl A. Olsen og deres sønn Ragnvald. Ofte skulle det ikke mer til enn å snakke norsk for å få en dødsdom hengende over seg.

Før revolusjonen i 1917 var det ikke noe problem å reise frem og tilbake mellom Norge og Russland. Avstanden fra Kolahalvøya (Vaidaguba) til Vardø var rundt seks mil og de bruke båt som fremkomstmiddel. Vi tror hele familien har vært tilbake i Norge fra rundt 1895–1897, noe som er bekreftet via en skoleprotokoll. Dina Olette jobbet som tjenestepike hos kjøpmannen Anton J. Holmboe i Vardø i 1900, så vi antar at hun ble igjen i Norge. Det som er veldig spesielt er at fiskeren Daniel Svendsen kom fra Sør-Norge, dro opp hele Norskekysten, havnet i Russland og så returnerer hans sønn Frants Gustavs familie til Norge via Finnmark. Dina Olette drar videre, sammen med broren Kristian Gunerius, sørover til Tromsø hvor hun blir gift, før hun igjen havner med sin familie helt sør i Norge.

Jakten på Mike Thompson – en tålmodighetsprøve

■ TORUN SØRLI

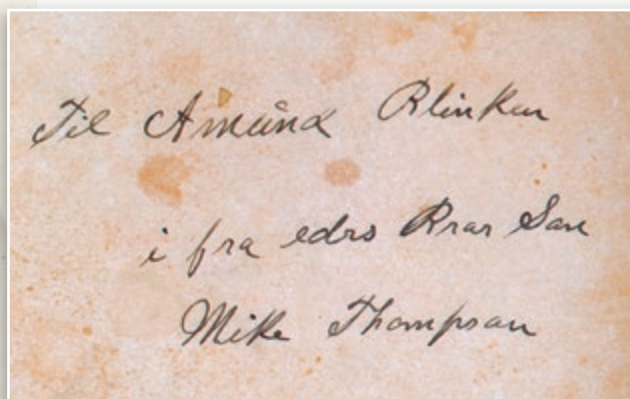
«For lenge siden arvet jeg et gammelt fotoalbum etter min bestemor, og er fremdeles lykkelig over at det var akkurat meg som arvet denne skatten. Jeg kjenner til at album tidligere ble ordnet etter et bestemt mønster, og ganske langt foran i dette albumet var et portrett som fascinerte meg. Plasseringen gjorde at dette måtte være en relativt nær slektning. Fotografiet viste en staut mann med mustasje, han var ikledd en jakke som kunne se ut som en uniform. Bak på fotografiet var det skrevet med maskulin håndskrift: «Til Amund Blinken fra Eders brorsønn Mike Thompson». Fotografiet var merket Tuve, Wisconsin, og det var det eneste fotografiet av mannen.

Påskriften gjorde det enkelt å finne ut hvem Mike Thompson var, han hadde selv skrevet at han var brorsønn av min tippoldefar Amund Iversen Blinken. Min tippoldefar hadde antagelig fått tilsendt dette fotografiet fra Amerika, og jeg håpet selvfølgelig å finne et amerikabrev som kunne fortelle meg mer, men så enkelt skulle det ikke bli.

Mike ble født 5. juli 1863 på Rosendalsbakken i Brandbu som Mikael Thorstensen. Familien var husmannsfolk og bosatt på flere plasser i dette området. Den 28. mars 1883 ber Mikael og hans tre år eldre bror, Iver, om attest fra presten i hjembygda for å reise til Amerika. Broren Iver forlot nok aldri bygda, men Mikael tok farvel med familien og reiste fra husmannsplassen Bråten ved garden Grinaker i Brandbu. Mikael reiste til Kristiania, og gikk om bord på «Thingvalla» den 5. april, 16 dager senere ankommer han New York, og her sluttet alle spor.

Min første tanke var å søke i Wisconsin, på grunn av «adressen» på portrettet, men Tuve var antagelig en omreisende fotograf, og ikke å finne i folketellingene. Mike hadde oppgitt «Meria» som reisemål da han reiste fra Kristiania, og jeg antok det kunne være Merrell i Wisconsin. Stedet ligger i underkant av 100 miles fra den canadiske grensen, men det ble ingen treff på Mike Thompson verken i Wisconsin eller Canada. På den tiden jeg begynte å lete, var ikke alle folketellinger tilgjengelig. Jeg møtte også utfordringer, både med hensyn til stavemåte, og ikke minst muligheten for at han kunne brukt et annet navn enn de jeg kjente til. Ettersom letingen ble resultatløs snek tanken seg inn at

Her ser vi bildet av Mike Thompson som Torun Sørli fant i bestemors fotoalbum. Bildet hadde teksten «Til Amund Blinken fra Eders brorsønn Mike Thompson».

han også kunne ha brukt et gardsnavn fra hjemstedet som etternavn, og jeg endte derfor opp med ganske mange muligheter som teoretisk «hang på greip». Slik gikk både dager, uker og måneder. Det ble til at jeg regelmessig søkte etter Mike Thompson hver 14. dag, og slik gikk åtte år.

En kveld søker jeg som vanlig etter Mike Thompson både i Amerika og Canada – og bingo! En Michael Thompson var registrert i folketellingen 1900 i Pine River, Wisconsin. Han oppholder seg forskjellige steder i Wisconsin fram til 1916, etter dette finner jeg ham i Alberta i Canada. I folketellingene for 1920 og 1930 var han tilbake i Amerika og var da bosatt i Silverton, Marion i Origen. Jeg fant at han hadde giftet seg i

Wisconsin i 1897 med Theoline Kristine (Hilda) Olsen fra Eidsberg Østfold (som antagelig hadde en fransk far, og fremdeles er en uløst familiegåte). Hilda og Mike fikk ni barn som alle levde opp. Gravstedet ble funnet via «Find a grave», og etterkommere ble funnet via Rootsweb. Jeg kom raskt i kontakt med et av parets mange barnebarn. Hun fortalte meg at familien hadde tilsvarende fotografi som det jeg hadde arvet hengende på veggen. Vi har nå tidvis kontakt.

Mitt mysterium fikk en lykkelig slutt, og viser at en aldri må gi opp letingen. Takket være digitaliseringsarbeidet, får vi hjelp til å finne svar på slektas mystiske kvinner og menn. Det er jakten på disse gåtene som er krydderet i en slektsforskers liv».

Hvordan jeg klarte å spore opp min oldefars biologiske familie

■ HEIDI RINGSRØD

«Min slektsgåte som jeg skal dele med dere er en gåte som jeg tror flere av dere har vært borti selv. Min oldefar, Aksel Oliver (Pettersen) Ringsrød, ble satt bort som pleiebarn hos Kristian Olsen Ringsrød og Eli Hansdatter da han var liten. Her vokste han opp som en bror av søsknene som bodde der, og han valgte også å ta etternavnet til familien da han ble eldre. Familien han var pleiebarn hos hadde jeg en del opplysninger om, men hvem som var hans foreldre og når han ble satt bort hadde jeg ikke klart å finne ut av.

Jeg startet med de opplysningene som var kjente. Min oldefars fulle navn, hva pleieforeldrene het, hvor han vokste opp, dåpsinformasjonen til min farfar og hans søskens navn (for å sjekke ut om det var benyttet et annet etternavn), vielsen mellom min oldemor og oldefar (for eventuell informasjon om etternavn eller fars navn) og hvilken kommune jeg antok at hans foreldre bodde i. Dette var utgangspunktet mitt.

Ved å benytte seg av alle de søkbare kildene vi har på Digitalarkivet kan man finne masse informasjon ved å ha en god del tålmodighet og tid til rådighet. Jeg har klart å finne ut mye om min oldefars biologiske familie på både mors- og farssiden, helt tilbake til midten av 1700-tallet. I tillegg fant jeg mye informasjon om deres liv utfra opplysninger som er gitt i folketellingene. Jeg fikk gode tips fra Fredrikstad historielag om hvilke bygdebøker jeg skulle låne på det lokale biblioteket fra stedet hans foreldre bosatte seg. Mye tyder på at mine slektninger har hatt opphold på Tune prestegård på den

tiden Hans Nielsen Hauge ofte var der. Slike opplysninger gjør at man får lyst til å fortsette og lete.

Kilder som jeg har benyttet meg av er; folketellinger, kirkebøker (dåp, vielse, døde, utflyttere, innflyttere, konfirmasjon) på Digitalarkivet, bygdebøker, avisutklipp på Nasjonalbiblioteket og gode tips og råd fra min familie.

Det som gav meg noen spor, var da jeg kom over at han var ført opp med Pettersen som etternavn i 1900-folketellingen. Da hadde jeg et etternavn å gå etter samt at jeg hadde hørt noe om Seut og Glemmen i Fredrikstad. Jeg tok en sjanse på å sjekke utflyttere fra dette området, og der var jeg heldig å finne ham oppført mange år senere enn da han flyttet. Der fant jeg han oppført som Axel Oliver Petersen samt navn på foreldrene hans. Oldefaren min ble født 10. mars 1887 som sønn av Peter Edvin Andersen og Julie Magdalene Andersdatter. Han var deres første barn og ble født utenfor ekteskapet. Ut ifra det jeg har funnet kan jeg anta at han ble satt bort i løpet av sitt første leveår. De giftet seg senere og fikk ni barn så langt jeg har kunnet finne. Det har blitt gjenfortalt i min familie at han fikk spørsmål om han ville komme tilbake til sin biologiske familie, men det ønsket han ikke da han hadde det bra der han var.

Jeg har opplevd som mange andre at man skulle begynt så mye før å spørre og grave, når det er noen der som kan gi deg ett svar. Men har man ikke gjort det er det viktig å tenke etter det som man har blitt fortalt gjennom tiden, fordi det plutselig kan være puslespillbiten som løser mye av historien du søker».

Til Frankrike i oldemors fotspor

Etter to år med undersøkelser av mine franske aner fra godstolen i Norge var det duket for slektsforskningstur. Det er klart jeg måtte se stedet og omgivelsene hvor oldemor vokste opp, og hvor hun både møtte og giftet seg med min norske oldefar. Med topp motivasjon og null franskkunnskap satte jeg kursen mot Gérardmer.

FRANK MARTON PEDERSEN

Épinal, Lorraine, 15. mars 1896.

Foran pulten til embetsmann Paul Le Béque er det en forsamling på fire personer: En eldre kvinne, to menn i tyveårene og et lite spedbarn. Den eldre kvinnen kjenner Le Béque godt til. Hun er jordmor på det lokale sykehuset, og de har truffet hverandre i denne situasjonen mange ganger tidligere. Elisabeth Chipot blir ofte kalt inn dersom barnets mor eller far ikke stiller fysisk opp for den formelle signeringen. Klokken er 09:30 på formiddagen, og en ny fødselsattest skal nedtegnes. To vitner er kalt inn for anledningen. Seansen går fort unna, og i løpet av kort tid er papirarbeidet klart. Den lille piken har fått navnet Marguerite Elisabeth Daniel, datter av Anna Daniel, en tjenestepike fra Gérardmer. Barnet ble født utenfor ekteskapet, dette noterte Le Béque selv med sirlig penneføring i venstre marg.

TJENESTEPIKEN FRA GÉRARDMER

Oldemor, født 13. mars 1896, var en uekte datter av Anna Daniel, en tjenestepike fra Gérardmer. Hvem faren var vil vi aldri få vite. Datidens franske lovverk, Code Napoleon, gav kvinner forbud mot å trekke menn for retten i farskapssaker, med mindre det var helt spesielle graverende forhold. Med andre ord: menn stod ikke juridisk ansvarlig overfor kvinner som ble gravide i utenomekteskapelige forhold. Uekte barn hadde ikke navne- eller arverett etter far, og hadde heller ingen rett til å få vite hvem faren deres var. Dette lovverket stod i sterk kontrast til samtidens skandinaviske tankegods.

Johannes Pedersen (1891–1932).
Fotografert på 1920-tallet. ALLE FOTO: PRIVAT

Et fotografi av oldemors franske slekt som jeg fant hos min far. Fotografiet er enten av Daniel-slekten eller Gley-slekten.

Marguerite Elisabeth Daniel (1896–1986). Fotografert rundt 2. verdenskrig.

Det gikk ikke så bra med tjenestepiken fra Gérardmer. Hun døde i ung alder. Hva som egentlig skjedde, vet jeg ikke. Jakten på dødsattesten er ikke avsluttet.

OM DANIEL- OG GLEY-SLEKTEN

Fra folketellingene i 1901 og 1906 kommer det frem at oldemor vokste opp hos bestemoren, Marie Elise Toussaint, og stebestefaren, Jean-Henri Baptiste Martin, hennes andre ektemann. Daniel-navnet kommer fra Marie Elises første ektemann, Jean Pierre Hippolyte Daniel, som døde i 1878, kun 40 år gammel. Sammen fikk de tre gutter og to jenter som levde til voksen alder. Disse to generasjonene tilhørte arbeiderklassen. Sønnene var tømmerhoggere, sagbruksarbeidere og vevere, mens jentene var ufaglært arbeidskraft og husmødre. Mennene i Daniel-slekten var korte av vekt, mellom 150 og 170 cm.

Gley-navnet kommer fra Henri Gley som var gift med oldemors eneste tante, Marie Céline Daniel. Henri Gley var baker og ekteparet fikk sju barn. Gley-slekten opplevde mye vondt. I perioden 1904 til 1910 døde begge foreldrene og de tre yngste barna. De fire eldste barna overlevde, og ble tatt hånd om av øvrig familie.

TUREN GÅR TIL FRANKRIKE

I september 2014 bestemte jeg meg for å lære mer om mine oldeforeldre Johannes Pedersen og Marguerite Elisabeth Daniel. Hvem var de? Hvordan levde de? Dette var starten på en interessant slektsforskningsreise som er beskrevet i en artikkel i *Slekt og Data* nr. 1, 2016.

Fra loftstuen i Norge har jeg jobbet iherdig med å undersøke mine franske aner. Å spore opp franske slektninger og stedsnavn via internett var interessant nok, men helheten manglet. Det var ingen annen utvei enn å reise til Frankrike og besøke oldemors hjemby, Gérardmer, en liten by helt øst i Vosges-departementet sør i Lorraine.

FANT 98 ÅR GAMMEL EKTESKAPSATTEST

Første post på programmet var å besøke rådhusene i Gérardmer og nabolandsbyen Xonrupt. På «peke-og-stotter» fransk fikk jeg forklart mitt ærend, og ble plassert bak skranken med stabler med årsregistre for fødsler, dødsfall og ekteskap.

Et av turens høydepunkter skjedde nettopp i rådhuset i Gérardmer. På min plass blant franske statsansatte i arbeid ble den originale ekteskapsattesten mellom oldemor og oldefar et kjært funn. Ekstra spesielt var det at jeg fant attesten i det bygget hvor den etter alt å dømme ble signert i 1918, altså rådhuset i Gérardmer. Et oldebarn fikk en kopi av sine oldeforeldres ekteskapsattest på samme sted hvor attesten ble signert for 98 år siden. Tankerekker som dette liker jeg.

ET MØTE I KICHOMPRÉ

Kichompré er en knøttliten landsby nord for Gérardmer. I 1918 var oldemor tekstilarbeider på fabrikken her, disse opplysningene er gitt i ekteskapsattesten. På dette tidspunktet var oldefar stasjonert i Gérardmer. Johannes

Pedersen var en del av 56th Company tilhørende det canadiske tømmerhogstkorpsset. Canadierne opererte mange sagbruk plassert rundt i distriktet, og et av disse sagbrukene var lokalisert i Kichompré. Tekstilfabrikken og sagbruket må ha vært naboer side om side. Kanskje var det her oldemor og oldefar traff hverandre?

Jeg besøkte også det lokale biblioteket i byen. Hensikten her var å bla i gamle aviser, og om mulig, finne omtale av slektninger i lokalhistorisk litteratur. Var for eksempel ekteskapet omtalt i lokalavisen? I bibliotekets kjeller fant en hyggelig ansatt en ukomplett samling av avisen *L'Echo de Gérardmer*. I avisen datert 17. mars 1918, altså tre uker før bryllupet, fant jeg lysningen av bryllupet!

REGIONSARKIVET - EN SLEKTS Historisk SKATTKISTE

Turens hellige gral var definitivt Archives départementales des Vosges lokalisert i Épinal. Nå var tiden inne for søk i arkivmaterialet som ikke er tilgjengelig online. Formiddagen gikk primært med til å tette informasjonshull i slektstreet knyttet til fødsler, ekteskap og dødsfall for perioden etter 1906.

Ettermiddagen ble viet til søk i militærarkivet, og dette ble en meget spennende affære. Ved fylte 20 år var alle franske menn pålagt å stille på sesjon for at militær myndighet skulle kunne vurdere hvilken type verneplikt som var hensiktsmessig. Oldemor hadde flere fettere som fylte 20 år under 1. verdenskrig.

KRIGSKORS OG LIVSLANG FORPLIKTELSE

Joseph Etienne Daniel var alpejeger i 28 Bataillon Chasseurs Alpins (28 BCA) og kjempet mot tyskerne i Vosges-fjellene like øst for Gérardmer. Dette er kupert terreng, og striden foregikk, med et par unntak, mer

FAKTA OM SLEKTSFORSKNING I FRANKRIKE

Rent metodisk følger slektsforskning på franske aner den tradisjonelle fremgangsmåten. Dokumentasjonen er upåklagelig, og det er fint mulig å gå tilbake til 1600-tallet uten større problemer. Franske skrivere og loggførere holder også et høyt nivå, og kvaliteten og påliteligheten på håndskrevne kilder er meget bra. Frankrike har likevel noen spesielle nyanser som skiller seg fra det vi er vant med i Norge:

- Fra 1799 overtok staten ansvaret med å registrere fødsler, giftermål og dødsfall. Kirkebøker etter 1799 eksisterer altså ikke. Attestene følger i stor grad en standardisert mal, og dette gjør det enkelt å forstå innholdet selv med begrenset kjennskap til språket.
- Frankrike har ikke et helhetlig nasjonalt arkivverk, og historisk dokumentasjon oppbevares i en rekke regionale og lokale arkiv avhengig av tematikk og geografi. Bare det å sette seg inn i hvor man skal lete etter informasjon krever en innsats.
- I Vosges beholder kvinner pikenavnet i offentlige registrer selv etter at de har giftet seg
- Den administrative inndelingen av Frankrike er mye mer finmasket enn i Norge. Bare Vosges-departementet i Lorraine består av 515 kommuner! Litt forenklet kan man si at hver eneste by eller tettsted, store som små, er sin egen kommune. I slektsforskningsammenheng er dette utfordrende. Hver kommune har egne folketellinger og registrer over sivile anliggender (etat civile). Det å følge et livsløp til en person blir fort en tidkrevende navigering mellom ulike lokale kommunale kilder.

som geriljakrig enn skyttergravskrigen som foregikk lenger nord. Joseph ble skutt i øret av et tysk håndvåpen under en rekognoseringstur. Det opplyses at han var lojal mot sin korporal og viste ingen tegn på frykt i kampen mot fienden. Joseph ble tildelt fransk krigskors (Croix de Guerre).

Paul Augustin Daniel var 1,55 meter på strømpelen, og ble plassert i infanteriet. Han deltok på slagmarken i Belgia og ved Somme i 1918. Han ble skadet to ganger i løpet av krigen, blant annet av tysk stridsgass. Også han mottok det franske krigskorset for sin tjeneste.

Louis Henri Gley deltok i to verdenskriger, og ved fylte 20 år var han allerede yrkessoldat. Hans militære CV fra 1. verdenskrig er dessverre forsvunnet. I 1940 ble han fanget og sendt til fangeleiren IX-A ved Trutzhain, Tyskland. Han ble løslatt i 1941. Videre opplyses det at han hadde en amputert fot fra kneskålen og ned med begrenset forlighet. Han vervet seg til ytterligere militær innsats i 1945, etter at krigen var slutt. Louis Henri døde i 1959 etter et langt liv som soldat.

JAKTEN PÅ ET PASSBILDE

Jeg måtte tilbake til Archives départementales des Vosges en siste gang før hjemreise. Det var fremdeles et par ting jeg ville sjekke ut, først og fremst om jeg kunne finne oldemors søknadspapirer for fransk pass. Etter 1. verdenskrig forlot oldemor og oldefar Frankrike, og ifølge min grandtante på over 90 år, var det tilfeldig at det nygifte ekteparet slo seg ned i Bergen i 1919. Hun mener de var på vei til Amerika. Et fransk pass kunne vært et kinderegg av informasjon: Søknadspapirene kunne gi meg et fotografi av oldemor i ung alder, samt informasjon om det opprinnelige reisemålet. Skulle de til Amerika eller Bergen? Et eventuelt stedsnavn i Amerika ville gi meg informasjon om hvor oldefar oppholdt seg i Amerika før han vervet seg til tjeneste i 1. verdenskrig. Jeg lette i flere timer, men måtte til slutt skuffet erkjenne at jeg ikke kom noen vei.

Å FORSTÅ OMGIVELSENE

Til tross for denne skuffelsen forlot jeg Gérardmer med et smil om munnen og en mengde ny informasjon i kofferten. Disponeringen av de fire dagene jeg hadde til rådighet viste seg å være fornuftig. To dager i arkivet var nødvendig for å komme gjennom den informasjonen jeg ønsket å undersøke. Språkutfordringene var generelt et hinder, og jeg ville fått enda større utbytte av arkivbesøket dersom jeg hadde kunnet fransk.

To dager med sightseeing/bybefaring som inkluderte besøk i to rådhus, fire kirkegårder og det lokale biblio-

Etat-civil de Gérardmer

DU 1er AU 8 MARS 1918

NAISSANCES

Du 1er: Suzanne-Marie Lucienne Marion fille de Emile-J.-B. et de Clémence-Adrienne Martin, section de Forgotte.

Du 2: Jean-Louis-Joseph Spieser, fils de Jean et de Marie-Eugénie Thuriot, section du Kertoff.

Du 7: Georges-Constant Clair, fils de J.-B.-Constant et de Marie-Adeline Lalevée, section de Longemer.

Du 8: Marie-Louise Marion, fille de Lucie-Hélène, Forgotte.

PUBLICATION DE MARIAGES

Henri-Louis Lobligeois, capitaine du Génie, à Gérardmer et Cécile-Alphonsine-Marie-Pascale Prouho, saans profession à Rabastens (Tarn).

André-Henri Beugnot, employé des Postes à Saulx (Haute-Saône) et Juliette-Henriette-Léontine Vachet, employée des Postes à Gérardmer.

Johannes Pedersen, compagnie forestière canadienne, domicilié à Bergen (Norvège) et Marguerite-Elisabeth Daniel, ouvrière d'usine à Kichompré.

Louis-Joseph Jeancolas, cultivateur aux Arrentès de Corcieux et Marie-Julienne Masson, tisserande à Kichompré.

Armand-Hippolyte Renauld, ouvrier d'usine, section des Xettes et Marie Jacquot, infirmière à Saint-Cloud.

Louis-J.-B. Creusot, électricien à Lépanges et Marie-Jeanne-Eugénie Perrin, section de Forgotte.

DÉCÈS

Du 2: Marie-Ernestine Didier, 67 ans, section du Rain.

Du 5: Marie-Louise-Hélène Perrin, 36 ans, Kichompré.

Du 6: Joseph-Emile Didier, 66 ans, section de la Rayée.

Lysningen av ekteskapet til oldemor og oldefar i L'Echo de Gérardmer, 17. mars 1918.

teket gav meg kjennskap til Gérardmer og omgivelsene. Det var også viktig for meg å ha tid til å kjøpe lokale produkter og prøve lokal mat og drikke. Det handler om å forstå omgivelsene der oldemor kom fra.

KILDE: Arkivmateriale fra Archives départementales des Vosges og L'Echo De Gérardmer, 17. mars 1918

Når du er 'ferdig' med

Kyrkjebøker og folketeljingar er våre viktigaste kjelder, men ein gong vil behovet for å gå vidare melde seg. Jonny Lyngstad guidar deg inn i kjeldejungelen.

IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

– Ein blir aldri ferdig med kyrkjebøkene og folketeljingane, men ein må gå vidare for å få tak i fleire opplysningar. For 30 år sidan hadde eg gått gjennom folketeljingane og kyrkjebøkene og funne dei opplysningane eg trengte. No bruker eg dei berre til å kontrollere opplysningane eg har funne. Som fadderar eg står fast ved på 1700-talet, for å sjekke om det var dødfødde i ein familie eller for å sjå om det står noko i kommentarfeltet, seier Jonny Lyngstad, medlem av Slekt og Data sitt styre.

FOTOGRAFERER FUNNA SINE

Men kor går ein vidare? For Lyngstad, til liks med mange andre, var skifte-, retts- og pantebøkene det neste steget. Han begynte også å reise til Statsarkivet i Trondheim, og sat bøygd over bøkene og ulike dokument ei veker tid kvart år. Før fekk han materialet kopiert eller skreiv det av sjølv, no har han med seg kameraet og avfotograferer viktige opplysningar.

På Riksarkivet finn du mellom anna arkiva etter den statlige sentraladministrasjonen og arkiva etter Høgsterett. Riksarkivet har også arkiva etter privatpersonar og organisasjonar. Statsarkivet har fylkesarkiva og ein del kommunalt arkivmateriale.

– Sjølv om ein sat i arkiva i 100 år, 24 timar i døgnet, ville ein aldri blitt ferdig. Då eg drog dit første gongane rekna eg med å hugse kva protokollar og dokument eg hadde vore gjennom, men det blei ikkje slik i praksis. Eg begynte difor å ta med meg ei notisbok, der eg skreiv ned kva protokollar og dokument eg hadde gått gjennom og kva serie eller underarkiv materialet hørte til. Det var nyttig å ha slik at eg ikkje gjekk gjennom same materialet to gonger.

Desse seks jentene viste seg å vere søskenbarn til Jonny Lyngstad sin bestefar, Johan Johansen Lyngstad. Ingen i slekta på Lyngstad visste om dei. Gjennom ein halvbror til den eine av hans oldemødre kom han over dette bildet i Sponlandarkivet i Ålesund. Dei seks jentene er døtrene til Helene og Peder Bakken. Bildet er tatt i 1904 og viser frå venstre Peggy f. 1898, Josefa Amalie f. 1895, Hilda Petrine f. 1893, Inga f. 1889, Martine f. 1884 og Elise Marie f. 1882, alle med etternamn Bakken. Det viste seg at Peggy er bestemor til Per Valebrokk som er leder i Slekt og Data Vest-Agder. Dermed ble Per og Jonny firmenningar, noko han fann ut etter at dei hadde kjent kvarandre i fleire år gjennom vår organisasjon. FOTO: AALESUNDS MUSEUM

kyrkjebøkene, kva då?

FANN TILFELDIG TIPPOLDEFAR I RETTSDOKUMENTA

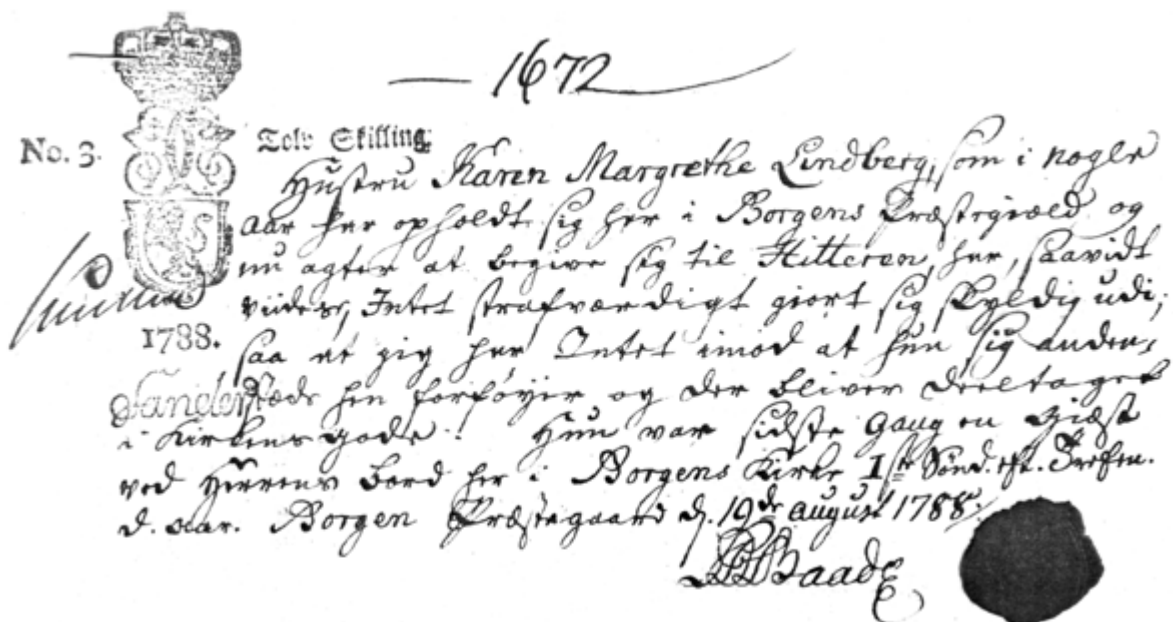
Kva ein skal be om er ikkje alltid like greitt å vite på førehand. Lyngstad, som til no har skreve sju bygdebøker for Eide kommune og held på med bind åtte, brukar å be om materiale som er knytt til området han skriv om. Han får då ei forståing for kva som rørte seg i bygdene den gongen. Av og til dukkar det også opp opplysningar om eigne slektingar eller slektingar til folk han kjenner. Gjerne veldig interessante opplysningar.

– Ein gong satt eg og las i retts- eller justisprotokollen for Nordmøre frå 1848. Der står alle som er dømt, i små og store saker. Brått såg eg namnet Iver Olsen Lyngstad, ein av mine tippoldefedre. Kva i all verda, tenkte eg, har han gjort noko gale? Det viste seg å vere ei fantastisk artig sak. Før i tida var det vanleg at eit dåpsfølge tok

inn på nabogarden til kyrkja, og så fekk fadderane mat og ein liten skjenk brennevin. Tippoldefaren min skulle også gjere dette ein gong, tradisjonen tru, men rett for hadde det kome ei lov som sa at det ikkje var lov å servere alkohol i nærleiken av offentlig stad. Han og åtte andre vart difor melde til øvrigheita og det vart rettssak. Då eg sat der på arkivet, spurte eg om det fanst bakgrunnsmateriale til denne saka. Det gjorde det. Der stod det kven som hadde meldt han, sirleg underskrive av bygdefolk og med referat frå forhøyret. Dommen laud på enten å betale ein spesidalar i bot eller sitje to dagar i fengsel på vatn og brød. Han valde det siste. Ved å finne slike saker som dette går ein rett inn i samfunnet i 1848, og ser korleis folk på denne tida tenkte og korleis kvardagen deira var.

Rettsprotokollane finst i sorenskrivarembetet i stats-

I Statsarkivet i Trondheim under attestar, Kvernes sokneprest, Nordmøre prosti, fant Jonny Lyngstad denne flytteattesten. Karen Margrethe Isaksdtr. Lindberg f. Falck var gift med den kjente forbrytaren Kristen Pedersen Lindberg. Han blei fødd i 1747 i Nordfjord, og mellom anna sett inn på slaveriet i Trondheim hausten 1789. Attesten lyder: «Hustru Karen Margrethe Lindberg, som i nogle aar har opholdt sig her i Borgens Præstegæld og nu agter at begive sig til Hitteren, har, saavidt viides, Intet strafværdigt gjort sig skyldig udi; saa at jeg har Intet imod at hun sig andenstæds hen forføyer og der bliver deeltaget i Kirkens gode. Hun var sidste Gang en Giæst ved Herrens bord her i Borgens Kirke Iste Sønd. eft. TreEen. d. aar. Borgen Præstegaard d. 19de august 1788. P D Baade».

arkiva. Der finn du òg forhøyr av personar, domspro-
kollar, åstadsaker, utskiftingsbøker, firmameldingar,
ulike skiftedokument, auksjonsprotokollar, auksjons-
dokument og masse anna interessant stoff heilt fram til
1930-talet. I både Riksarkivet og i dei ulike statsarkiva
finn du gode katalogar over kva som finns i dei ulike
embeta – til dømes hos futen, sorenskrivaren, amt-
mannen eller prosten. Studer dei ulike katalogane godt
og sett deg inn i kva som finns i dei før du bestiller
noko.

OPNA DOKUMENT FRÅ 1820-TALET

Å spørje om det finst bakgrunnsmateriale til ei sak er
eitt av Lyngstad sine beste tips. Sjølv om hovud-
dokumentet finst digitalt må ein på arkiva for å få tak i
dette. Det er ikkje alle saker som har bakgrunnsmateriale,
men litt spenning i kvardagen må ein ha. I tillegg kan
gevinsten vere veldig stor om det viser seg at det finst
noko der. Ein kan til dømes vere den første som opnar
materiale som har ligge arkivert sidan tidleg på
1800-talet.

– Det opplevde eg ein gong eg skulle ha tak i
bakgrunnsmateriale til nokre skifter frå 1820-talet.
Her fann eg både skøyter, bøkselebre, rekningar og
liknande. Då dei kom med pakka sa dei at eg var den
første som fekk opne den. Eg fekk til og med klippe
tråden som var tredd gjennom dokumenta for å halde
desse på plass. Utruleg artig og spanande.

KOMMUNALE ARKIV, EIN UKJENT DIAMANT

Det var statsarkiva og Riksarkivet. Om du så skulle bli
ferdig der, noko du aldri blir, er du ikkje ferdig i
arkivverda enda. For det finst meir. Til dømes i din
lokale kommune.

– Desse arkiva er det dessverre få som bruker, då dei
ofte er vanskeleg tilgjengeleg fordi dei er lite ordna.
I nokre kommunar har dei lokale arkiv, andre plassar er
alt samla i interkommunale arkiv (IKA). I kommunale
arkiv finst fattigstyreprotokollar, skuleprotokollar som
mellom anna registrerer sjukdom, avstraffing og
skuleveg, og skatteprotokollar som fortel kor mykje
skatt som blei betalt og om formue. Som regel er alt
sortert etter gardar.

– Fattigstyreprotokollane er utruleg interessante.
Her kjem ein direkte inn i livet og husa til folk. Mine
eigne besteforeldre fekk økonomisk hjelp frå fattigkassa
då fleire av borna deira hadde tuberkulose og blei sendt
på kur. Dette står å lese i protokollen, samt mykje anna.

FACEBOOK SOM KJELDE

Du synst kanskje at det krev mykje eigeninnsats og
forflytting å skulle leite i alle desse arkiva? Lyngstad
seier det er nettopp det som gjer deg til ein god
slektsforskar.

– Det er ikkje berre å trykke på ein knapp og så får
du alle dei opplysningane du vil ha. Ein må legge inn
mykje innsats sjølv og gjere seg kjent med kjeldene,

📌 NOKRE RÅD OG TIPS TIL KOR EIN KAN FINNE ULIK TYPE INFORMASJON

Vil du finne ut kor mykje barnebidrag ein far måtte betale til eit barn fødd utanfor ekteskap?

Då kan du gå til resolusjonsprotokollane frå amtmannen i det
området barna vart født. Desse ligg i statsarkiva. Der står det
kor mykje som blei betalt fram til barnet var 15 år, kanskje også
kor ungen vaks opp.

Vil du ha meir detaljar om ei flytting?

Då kan du gå til prestens arkiv i statsarkiva. Når nokon flytte,
måtte dei få ein attest frå presten der dei budde, som blei
levert vidare til presten i soknet dei flytte til. Mange prestar
tok vare på desse attestane, og der står det ofte meir detaljar
om ei flytting enn det ein finn i ei kyrkjebok. I kyrkjebøkene kom
desse flyttingane først med frå 1820. Jonny Lyngstad har funne
flytteattestar heilt tilbake til 1690-talet.

Har nokon i slekta vore handelsmann?

Då kan du finne meir informasjon om dette under handelsbrev i
futeembetet i statsarkiva. Der vil du då finne den originale
søknaden med ulike opplysningar om søkjaren og kor han
hadde tenkt å starte opp med handel.

Har nokon i slekta gått konkurs?

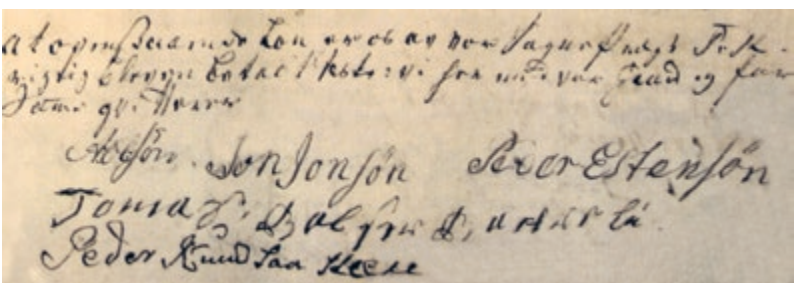
Informasjon om dette kan du til dømes finne under skifter i
sorenskrivarembetet i statsarkiva. Der kan det stå når den
aktuelle bedrifta starta opp, kva som var årsaka til konkursen
og kven bedriftseigaren skulda pengar.

Har du politisk aktive i slekta?

Då kan du finne meir om deira virke i formannskap- og
kommunestyreprotokollane, som du finn anten på kommunehu-
set eller i det lokale arkivet. Der kan det også finnast
opplysningar om andre personar i bygda, i saker som angår dei.

Om du finn arkivmateriale som angår di slekt på Arkivportalen, men materialet ligg i Stavanger og du bur i Alta. Kan du då få dette tilsendt?

Arkiva bestemmer sjølv kva tenester dei tilbyr. Det kan difor
vere lurt å kontakte den aktuelle institusjonen og høyre om dei
gjer dette. Du kan også lese kva tenester dei ulike arkiva tilbyr
under «Om Arkivportalen» og «Tilleggsinformasjon om
depotinstitusjoner».

I Statsarkivet i Trondheim under Kvernes sokneprest, Nordmøre prosti finst det ei bok kalla «Regnskabs Protocoll for Qvernæs, Kornstad og Bremsnæs sogners Schole-Casse – 1756–1845». Her finst oversikt over dei som var lærarar i Kvernes prestegjeld i dette tidsrommet og kva dei fekk i løn. Eksempelen er henta frå lønna som ble utbetalt 1. desember 1770 med underskrift av alle lærarane. Tomas Baltser Parelus eller Tomas Balser Parreli, som han sjølv underskreiv med, er ein av Jonny Lyngstad sine 4-tippoldefedre fødd cirka 1725 og død i 1785. Dette halve året mottok han 5 rdr. for å være lærar i Battenfjorden, no Gjemnes kommune. Oversett står det: «at ovenstaaende Løn er os av vor SognePræst P. (Peder) K. (Krop) rigtig bleven betalt tester vi her med vor hand og for Samme qvitterer A. Olsøn Jon Jonsøn Peder Estenson Tomas Balser Parreli Peder Knudsen Steene».

både dei digitale og dei fysiske. Og når du har gjort det, har du berre så vidt pirka borti det som finst.

Og om du likevel ikkje vil forlate huset ditt, finst det også flust av mindre brukte kjelder på nettet. Har du ein Facebook-konto? Bruk den til slektsforskning då vel. Her finn du ulike slektsforskargrupper og lokalhistoriske grupper i Norge, men også grupper tilknytta dei norsk-amerikanske miljøa i USA.

– Eg er med i ei gruppe for norsk-amerikanarar som er etterkommarar til Lee-familien som emigrerte frå garden Bollia i Eide, og har fått svar på fleire spørsmål eg har hatt gjennom dei. Dessutan har dei lagt ut mange gamle bilde som vart sendt til USA frå slektningane her i Noreg.

VIL DU GRAVE ENDÅ MEIR I DEI MINDRE BRUKTE KJELDENE?

- På nettet finst andre kjelder som kan være aktuelle å gå gjennom, til dømes lens-, stiftamtstue- og fogderekneskapa frå 1600- og 1700-talet. Å lese desse krev at ein er forholdsvis god i tyding av gammal handskrift. Det er berre å hive seg uti det, ein gong må ein jo byrje. Kanskje kan ein slå seg i hop to og to, og på den måten lære litt av kvarandre? Elles: gå inn på Digitalarkivet og klikk deg gjennom alt som finns der av ulike kjelder. Vær nysgjerrig, du finn garantert mykje om dine egne forfedre.
- Dersom det er lakunar, altså manglar, i til dømes skifteprotokollar, finst det såkalla skiftedesignasjoner med opplysningar om mindreårige arvingar.
- Alle har bønder blant sine forfedre på 1700-talet. Då kan du gå inn i tiende- eller skattelistene og finne ut kor mykje dei betalte i tiende eller i ulike skattar. Kanskje finn du at husa på garden brann opp og dei fekk skattefrihet i 3 år for å bygge husa opp igjen?
- Nesten alle mannfolk har vore innrullert i det militære. I desse listene finst opplysningar om kvar enkelt person, til dømes høgde, statur (kroppbygning), augefarge, skavankar, langt eller kort hår. Her kan du òg få opplysningar om kvar ei person var fødd dersom du ikkje visste dette frå før, samt fødselsår og kanskje til og med fødselsdato eller -månad.

29 januar 1878.

Til
Hr. Foged Elster!

Jeg bekræfter paa at opholdt mig Land-
handel paa Gaarden Lyngstad i Iver Iversens
Hus, Hr. Eide Sogn, Kvernæs præstegjæld,
Nordmøre Fogderie, paa forordt Ledsa-
mig at udbede meddelt Handelsbrev
til angjældende Bestilling. Som vedlagte
Præsteattest viser, er jeg nu 21 Aar.
Handelsstedet ligger 3 1/2 Mil fra Christiansund
omkring 4re Mile fra Molde og
omtrent 1/2 Mil fra de nærmeste Landhandlersteder
Eide, Vevang, Løvø og Kornstad. Afgiften 40 Kroner
og til de øvrige Omkostninger 10 Kroner, tils. 50 Kroner
vedlægges. Lyngstad 19de Januar 1878 – ærbødigt
Thomas Edvard Svendsen Slatlem.

Søknaden til Thomas Slatleim kor han søker om å få utstedt handelsbrev: «Til Hr. Foged Elster! Som bestemt paa at oprette en Landhandel paa Gaarden Lyngstad i Iver Iversens Hus, Eide Sogn, Kvernæs Præstegjæld, Nordmøre Fogderie, skal jeg herved tillade mig at udbede meddelt Handelsbrev til omhandlede Bestilling. Som vedlagte Præsteattest viser, er jeg nu 21 Aar. Handelsstedet ligger 3 1/2 Mil fra Christiansund, omkring 4re Mile fra Molde og omtrent 1/2 Mil fra de nærmeste Landhandlersteder Eide, Vevang, Løvø og Kornstad. Afgiften 40 Kroner og til de øvrige Omkostninger 10 Kroner, tils. 50 Kroner vedlægges. Lyngstad 19de Januar 1878 – ærbødigt Thomas Edvard Svendsen Slatlem». Helt øverst har man skrevet «29 dennes expederet». Dokumentet finnes i Statsarkivet i Trondheim under Nordmøre futeembete – D – Andre dokumenter – Handelsbrev – Hbd 723.

Slik tolker du et SKIFTE

Skiftene er en kilde som mange vegrer seg for å bruke. Her får du en enkel forklaring på hvordan man bruker dem og hva man kan forvente å finne der.

■ LARS LØBERG

Offentlig skifte skulle etter loven holdes der hvor arvinger var enten umyndige, fraværende eller utenlands. Offentlig skifte kunne også holdes når arvingene var uenige om oppgjøret eller ved insolvente bo etter krav fra kreditorene. Insolvens er definert i konkursloven som at skyldneren har problemer med å innfri sine økonomiske forpliktelser etter hvert som de forfaller og vedkommende er i økonomisk underbalanse. Skifteforretningen ble normalt ledet av sorenskriveren, og det redegjøres i innledningen til skiftet hvem som leder det og for kunngjøringen av skiftet.

1

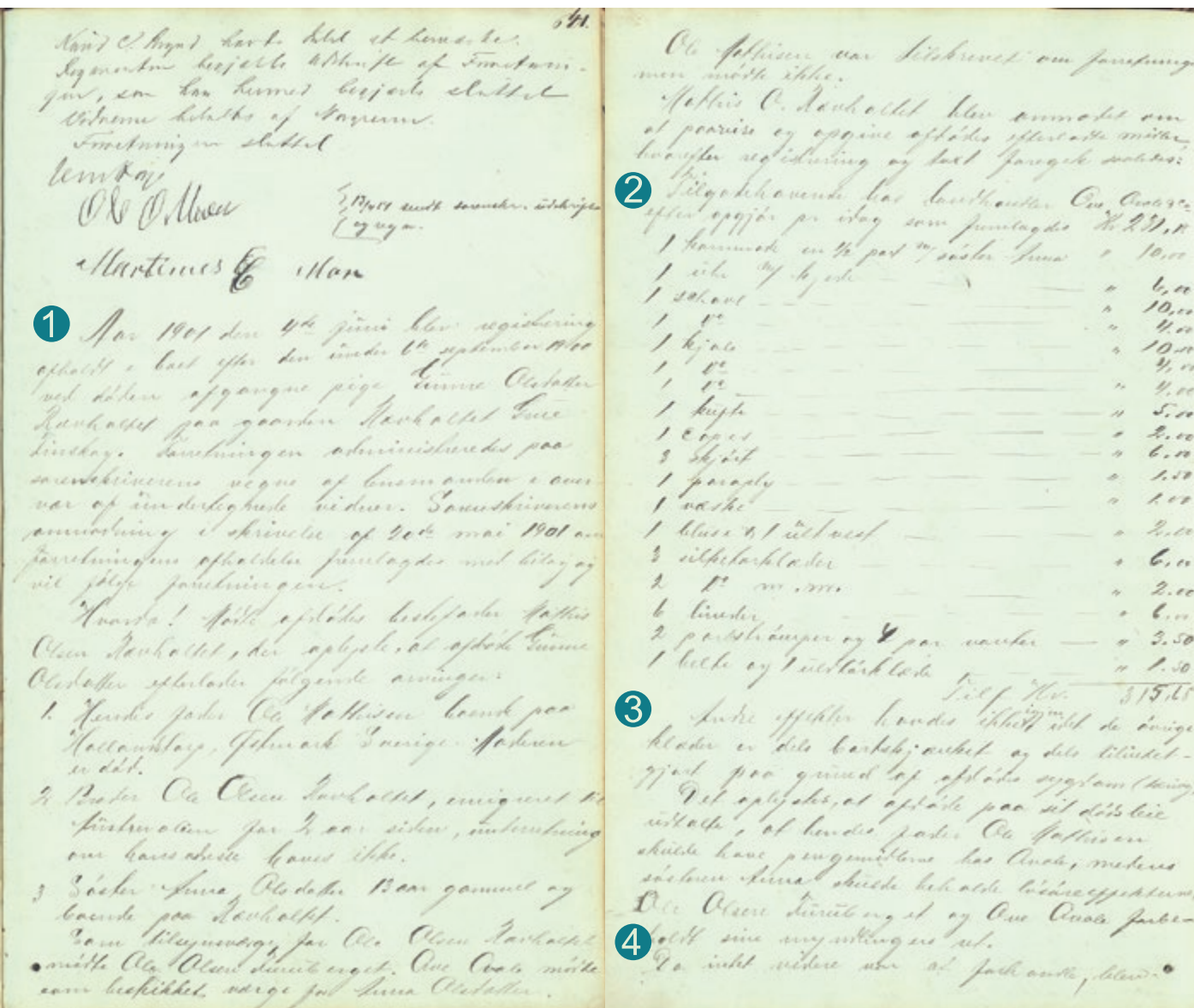
I innledningen til skiftet fortelles det hvem som er arvelater og hvem som er arvinger. Unntaksvis refereres også dødsdatoen. Her er avdøde Gunne Olsdatter Rævholtet, som bodde hos bestefaren Mathis Olsen Rævholtet. Arvingene oppgis å være hennes far, som bor i Sverige, en bror som er emigrert til Australia, og en umyndig søster. Moren er død. Her får vi opplysninger om alle nærmere slektninger. Det kan bidra til å oppklare hvor søsken/ynge barn er blitt av. Og ved skifte etter en arvelater som er både barnløs og uten søsken kan skiftet gi svært omfattende oversikt over slekta på skiftetidspunktet.

2

Hoveddelen av skiftet er booppregningen. For et alminnelig bonde- eller husmannsbo, vil det meste av aktiva være knyttet til husdyr. Skiftet gir dermed også viktige opplysninger om det jordbruket som avdøde hadde drevet og om velstanden på gården. I dette tilfellet, består aktiva av tilgodehavende hos landhandleren og av noen få gjenstander, her del i en kommode med søsteren, et ur, en paraply og litt klær. Oppregningen gir mulighet til å si noe om avdødes livssituasjon og levekår. Ved å sammenligne flere skifter til samme tid og på samme sted, kan vi også si noe om sosial innplassering. Og ved å følge skifter over flere generasjoner på samme gård, kan vi også si noe om velstandsutviklingen i familien. Skifter med fast eiendom gir samtidig referanse til hjemmelsdokument som vi kan finne igjen i panteboka eller tingboka. Hvor det er gjeld, spesifiseres også denne, noe som også gir nyttige opplysninger til å forstå livssituasjonen for arvelater.

3

Etter booppregningen følger vanligvis utlegning til kreditorer og fordeling blant arvingene. Her får vi høre at deler av avdødes klær dels var blitt gitt bort og dels var blitt tilintetgjort på grunn av avdødes sykdom,

tæring (tuberkulose).
Mer uvanlig er det at avdøde på dødsleiet hadde bestemt at faren skulle arve den utestående fordringen og søsteren skulle ha løsoret. Det ble altså ingen arv på den fraværende broren.

4

Avslutningsvis oppnevnes det vanligvis verger for de umyndige arvingene, og ved slektskap forklares dette slektskapsforholdet mellom verge og myndling. Det kan gi viktig informasjon om hvor avdøde eller ektefellen kom fra der hvor dette ellers er ukjent. Her forbeholder to verger sine myndlingers rett.

Hva kan du lese ut av gamle bilder?

Mange har gamle fotografier de ikke klarer å datere. Visste du at du med enkle grep og litt kunnskap om moter og trender kan endre på dette? Tone Rasch, konservator ved Teknisk Museum, forteller deg hvordan.

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

Teknikergruppe. Albert Hiorth nr. 3 fra høyre. FOTO: FREDRIK HIORTH/NORSK TEKNISK MUSEUM

FOTO: CARL STØRMER/NORSK TEKNISK MUSEUM

← 2

Dette bildet stammer fra 1920-tallet. Vi ser det av flere grunner. La oss ta for oss kjolene først. På 1920-tallet startet den kvinnelige frigjøringen så smått. Fra trange liv og lange kjoler kunne kvinner nå ta på seg mer behagelige og vide plagg. Ser vi på kjolene og skjortene har de også en ganske kort lengde. Man kan nesten se på dette som en forløper til buksene. Kvinner begynte å bruke bukse på 1930-tallet, men det var ikke akseptabelt for kvinner å gå i dette på jobb før på 1970-tallet. Disse jentene er unge, og ofte starter moten nettopp hos de yngste, før de voksne kommer etter, så det er ikke sikkert at de voksne rundt dem gikk kledd på samme måte. Ser vi på hårklippen til jentene har de kort hår. Kort hår, boben, kom på denne tiden og kvinner kunne nå ha en enklere hårfrisyre. Hadde du derimot langt hår, skulle det enda ta et par tiår før det ble akseptabelt å la det henge helt fritt.

→

Tre jenter med kallenavnene Jegsen, Tutti og Mossa ved Størmer-familiens sommerhus «Villa X» i Drøbak i 1928.

←

1

På bildet til venstre ser vi en gruppe unge gutter. Guttene som står som nummer tre fra høyre, er Albert Hiorth. Han var født i 1874, og ble uteksaminert fra Kristiania Tekniske Skole i 1897. Bildet er derfor sannsynligvis tatt midt på 1890-tallet. Klærne støtter denne dateringen. Dette kan vi blant annet se på slipsene og halstørklærne til guttene. På 1800-tallet var forskjellige varianter av halstørklær i bruk sammen med løs stivet snipp festet til skjorten. Halstørklærne, også kalt halsbind eller halsduk, var brede og løst knyttet. På dette fotografiet har to av guttene også brede slips med distinkt slipsknote. Disse variantene av halstørklær kan ses som overgangsvarianter frem til slips ble vanlig på 1900-tallet. På dette bildet brukes denne hybrid til den nye moten som skulle komme.

På hodet ser vi ulike hodeplagg. De to guttene helt til høyre har på seg studenterlue. Studenterlua er en svart skyggelue med et emblem foran. Den ligner på vår tids russelue, men hadde en annen funksjon. Den kunne først brukes etter at examen artium, det vil si eksamen fra videregående skole, var bestått og kandidaten var immatrikulert ved Universitetet i Oslo. Studenterlua ble brukt i store deler av studietiden, ikke bare i russetiden. På denne tiden var det mest de som

kom fra velstående familier som hadde mulighet til å studere, så vi kan tenke at disse guttene kommer fra nettopp slike familier, noe som også blir verifisert av at vi vet fabrikkiersønnen Albert Hiorth er med på bildet. De andre guttene har på seg henholdsvis skyggelue, strikkelue og bowlerhatt og viser et mangfold i bruk av hodeplagg, men typisk er det at alle har på seg hatt eller lue når de er utendørs.

Overklassen var også glad i å ha med seg kjæledyrene sine på fotografier. Det å ha et dyr som kosedyr var på denne tiden noe som var forunt de med penger. Ellers var ikke mote noe som menn skulle bry seg om. Det ble sagt at de, i motsetning til kvinner, kunne uttrykke sin personlighet på så mange andre vis. Å være opptatt av klær var nesten sett på som et svakhetstegn. Den mannlige dressen var svært stabil på 1800- og tidlig 1900-tall. Tidlig på 1800-tallet ble knebukse erstattet av lange bukser. Jakke, vest og langbukser av ullstoff (klæde) sammen med hvit skjorte ble dermed en «standarduniform» som ble brukt av menn i mange, mange tiår. Det var også en oppfatning om at man skulle «ta det man hadde» av klær og bruke disse. Det kan være grunnen til at vi heller ikke ser noen rød tråd i hattebruken til guttene på bildet, at det mer er en samling av forskjellige stiler.

- 3 ↓ Dette fotografiet er avfotografert omkring 1900, mens originalen er fra noen tiår tidligere. Kanskje er det bestillerens mor eller bestemor på bildet. Kvinnen på bildet har på seg kyse, som består av en såkalt kappe på hodet kantet med stive blonder og brede, løsthengende silkebånd. Moten var fra før 1850, mens bildet trolig er tatt på 1870- eller 1880-tallet. Også hårfrisuren er gammelmodig. Det viser at eldre kvinner ofte fortsatte å bruke samme type klær som de hadde gjort da de var ung, og på den måten ble det etterslep i eldre menneskers klesskikk. Hun har også en kjole som var veldig typisk for 1800-tallet, med stort skjørt, puffermer og blonder nederst på ermene og i halsen. Man kan lure på om hun er en enke i sorg siden hun går i svarte klær. Siden hun er gammel kan det være tilfellet, men svart ble også brukt av ikke-enker på denne tiden, rett og slett fordi det var mote. Til og med brudekjolene var svarte med hvitt slør på 1800-tallet og tidlig 1900-tall. Det er usikkert om hun bruker egne klær eller om hun lånte klær av fotografen. Fotografer kunne ha klær til utlån.

Atelierfotografi, avfotografert portrett av eldre kvinne, bestilt av sekretær Paulsen, Njørd. FOTO: SEVERIN WORM-PETERSEN/NORSK TEKNISK MUSEUM

Visittkort, to søstre i matroskjoler. FOTO: GEROLD/NORSK TEKNISK MUSEUM

- 4 ↑ Det er to ting som har preget motebildet aller mest: krig og sport. Her ser vi eksempel på førstnevnte. Dette bildet er fra omkring 1900. Da var matrosklær mye brukt, for både gutter og jenter. Den maritime stilen eskalerte omkring utbruddet av første verdenskrig i 1914. Ved å kle seg og sine barn i marine-inspirerte klær viste folk sin støtte til krigen.

□ HAR DU UKJENTE PERSONER I FOTOALBUMET DITT?

Da trenger det ikke nødvendigvis å være slektninger. I gamledager var man ofte rause med hvem som fikk plass i familiealbumene. Du trengte ikke engang å være bekjent for å få plass, det holdt å være kjent. For ja, folk hadde også bilder av kjendiser i albumene sine.

□ FINNES DET REGISTRE OVER AVFOTOGRAFERTE PERSONER?

Mange har gamle bilder av personer man gjerne skulle hatt navnet på. Har man funnet bildene i de digitaliserte arkivene etter en fotograf, spør man seg kanskje om det finnes et slags register over de som var avbildet. Det er det dessverre ofte ikke tilfelle. Fotografer livnærte seg i starten ved å ta bilder de kunne selge videre i flere eksemplarer. Portrettbilder kunne man ikke gjøre det med, og de ble også mindre prioritert og derfor ofte ikke registrert. Veldig mange bilder i arkivene er derfor av ikke-navngitte personer.

VISSTE DU AT

- ➔ Badedrakter ble tidligere brukt av både menn og kvinner. Man mener det er karakterer som Tarzan, spilt av svømmeren Johnny Weissmuller, som inspirerte guttene til å bytte ut de hele badedraktene med badebukser. Den første filmen kom i 1932. I starten var for øvrig svømmetøy ofte i ull, da det absorberte vann på en bedre måte enn bomull.
- ➔ Kvinner hadde egne skikjoler. Eva Nansen utviklet en modell av denne, som både skulle være behagelig i bruk og var inspirert av samenes kofter.
- ➔ Selv om kvinner gikk i stramme klær på 1800-tallet, betydde det ikke at jentene måtte gjøre det. Barn på denne tiden hadde ikke noe stillesittende liv, og fikk derfor gå i friere klær.
- ➔ Rutemønstre var svært utbredt på 1800-tallet og tidlig 1900-tall, både hos gutter og jenter.
- ➔ På grunn av tekniske begrensninger og at blitzen ennå ikke var oppfunnet, var de første kameraene veldig avhengig av lys. Før 1890-tallet var det nesten ingen private bilder som ble tatt inne. Med atelierbilder forholder det seg annerledes. Men om du har bilder tatt før 1860, som tilsynelatende ser ut som de er tatt inne, kan det faktisk likevel være tatt ute. For fotografene bygde egne rom ute, slik at det så ut som bildene var tatt innendørs.
- ➔ Mange har bilder av menn med uniform i albumene sine. Var man i militæret var det vanlig å sende slike bilder hjem.

5 ➔

Her ser vi en jurist i Helsingborg på vei til ferie i Europa. Bildet er datert til 1936. Han røyker en sigarett mens han leser kartet. Over skulderen har han en kameraveske. Han har på seg hatt, vest og oppbretta skjorte, pluss kanskje det mest iøyne-fallende; vide bukser. Han har derfor gått bort fra den faste «manneuniformen» med dress. Det betyr derimot ikke at han gikk slik på jobb. Fra omkring 1910 gikk man nemlig gradvis over til å bruke egne fritidsklær, gjerne inspirert av sportens verden. Det at han har med seg bilen sin tyder på to ting; at han nok er ganske velstående og at vi kan datere bildet til den tiden det er datert til. Fra 1920-tallet og fremover begynte nemlig overklassen gradvis å skaffe seg privatbiler.

På vei til Europa, Helsingborg, 1936.

FOTO: PAUL MØRCH/NORSK TEKNISK MUSEUM

VAR FOTOGRAFIET FOR DE RIKE OG VELSTÅENDE?

Selv om kamera ble gradvis mer og mer allemannseie, var det nok i størst grad de rike og velstående som brukte amatør-kameraene mest i starten. Det samme gjaldt også visittkort tatt i fotografiske atelierer, selv om dette ble mer og mer vanlig utover 1800-tallet og det til sist var snakk om en visittkortmani. Disse var også flinkere til å ta vare på fotografiene sine og etter hvert donere dem til arkivene. Det er grunnen til at arkivene i dag ofte har mange bilder av velstående familier, og ofte veldig mange bilder fra hver familie også.

KILDE ALLE FAKTABOKSER: Tone Rasch

Slik tar du vare på dine gamle bilder

Har du gamle bilder liggende hjemme? Sørg for å gi disse et varig liv ved å digitalisere dem. Det trenger ikke å være vanskelig.

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

– Mange har bilder liggende på loft og i kjellere, gjerne bilder man har arvet og som ikke er av den nærmeste familien. Dette er ikke det mest optimale stedet å lagre bildene. Skal du lagre bildene best mulig burde de ligge på soverommet. Der er det kaldere enn i resten av huset og en relativt stabil temperatur, sier Andreas Harvik, fotograf og arkivar hos Preus Fotomuseum i Horten.

Husk bare å beskytte bildene for eventuelt støv.

KAMERA ELLER SKANNER?

Selv om det er viktig å lagre fysiske bilder på ordentlig vis, er det kanskje enda viktigere å sørge for at man har en digital kopi av dem. Altså at de er digitaliserte. Det kan du enkelt gjøre selv med en skanner eller et kamera.

Hva du velger avhenger av materialet du skal digitalisere. – En skanner har færre feilkilder og bildene vil derfor ha den samme kvaliteten. Samtidig har skanneren en begrensning i størrelse, og man er avhengig av at det man

skal skanne kan legges helt flatt. En skanner kan også ha større vanskeligheter med å kopiere refleksive bilder, og kan slite mer på materialet enn det et kamera gjør.

I motsetning til skanneren kan kameraet «ta» alt. Det har derimot flere feilkilder enn en skanner. Resultatet kan variere på grunn av alt fra lys, innstillinger på kamera, fotoferdigheter og så videre. Mange velger å bygge på med blant annet bedre linser og blitser for å bedre kvaliteten, men dette er ikke et krav.

– Det viktigste er å få digitalisert dem og så kunne vise dem fram.

ULIKE TEKNIKKER FOR NEGATIVER

Det er med andre ord mange muligheter, og ikke altfor vanskelig å få digitalisert gamle bilder. Men hva med gamle negativer? I dette tilfellet fungerer teknologien nesten som magi. Både med skanner og kamera blir negativet positivt, så lenge du husker på et par ting.

– Når du skanner gamle negativer kan du legge en glassplate over hvis de har krøllet seg. Husk å velge

Dette albumet kan skannes, men bildene kan ikke tas ut fordi de er limt fast. De kan selvsagt rives løs, men da kan du risikere å ødelegge bilde og album.

FOTO: PREUS FOTOMUSEUM

Dette albumet kan ikke skannes på grunn av formen. Avfotografering er derfor et alternativ.

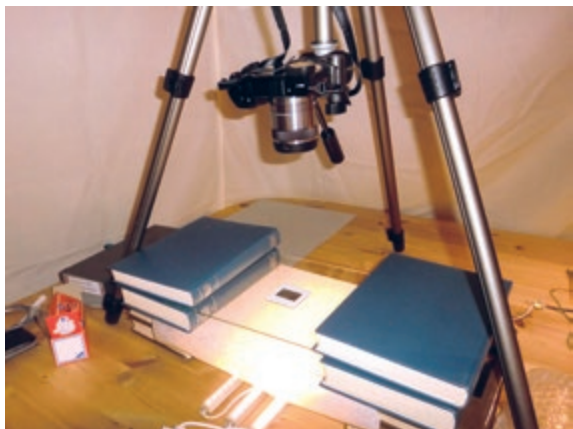

FOTO: PREUS FOTOMUSEUM

Dette er resultatet av fotograferingen av lysbildet, som er tatt i Zürich på 70-tallet. Bildet skannet med oppsettet, beskåret og autofikset i Photoshop Elements.

FOTO: HENNING PYTTERUD

Slik kan avfotografering av lysbilder foregå. FOTO: HENNING PYTTERUD

mellem 3000 og 4000 dpi under innstillinger. Når du skal avfotografere kan du bruke mange ulike teknikker. Den enkleste er å ta hvitt pleksiglass, som du får kjøpt i vanlige butikker, og legge negativet på dette. Deretter setter du det opp mot vinduet og tar bildet av det. Bruk en linse du kan gå nærme med, og sørg for at den er parallell med negativet. Det forutsetter at du har et stativ, sier Harvik.

Denne metoden kan du også bruke på gamle lysbilder. Husk da å legge den blanke siden opp når du tar bilde, og den blanke siden ned når du skanner. Du kan også sette opp en fremviser, og avfotografere lysbildefremvisningen din, om du vil gjøre det enklest mulig.

LAGRE BILDENE DINE

Når man digitaliserer bilder og lysbilder er det lurt å laste dem opp i et fotoprogram for arkivering. Harvik anbefaler for eksempel iPhoto og Picasa. Her kan du også skrive inn informasjon om hvem som er på bildene og hvor de er tatt. Om du ønsker å redigere bildene for å bedre kvaliteten anbefaler han gratisprogrammet Gimp eller betalingsprogrammet Photoshop. Men:

– Digitaliser bildet slik det er og lagre en versjon av dette. Så kan du heller lage en ny kopi og leke deg med denne slik at det blir slik du ønsker at det skal være. ■■

Dette albumet kan ikke skannes på grunn av formen, men bildene kan tas ut og skannes separat.

Her ser vi et eksempel på en typisk skade: sølvspeil.

FOTO: PREUS FOTOMUSEUM

TIPS OM BILDEBEHANDLING

Har du bilder med skader?

Fotografier kan bli påvirket av både fukt, skadedyr og kjemiske skader, blant annet. Ønsker du å lese mer om fotoskader, og hvordan du kan håndtere disse kan du søke på «Skadet fotografisk materiale» på Google. Da får du opp en veiledningsbrosjyre fra Kulturrådet, som beskriver skader og tiltak mer i detalj.

Hva med videre lagring?

Når du har digitalisert bildene er det viktig at arbeidet ikke er forgjeves om dataen skulle kræsje. En ekstern harddisk er derfor lurt å ha. Denne må du huske å oppdatere jevnlig. Husk også at disse ikke varer evig, i gjennomsnitt bare fire til fem år. Du kan også velge «skybaserte» løsninger. Altså nettbasert lagring. Man kan derimot aldri vite om disse tjenestene fremdeles eksisterer om noen år.

Bør man også skrive ut papirutgaver av bildene?

Det kommer an på blekket og papiret i printerens din om papirutgaver av bildene er holdbare. Papirbilder har lengre levetid enn harddisker, pluss at det er noe helt eget å se bilder på papir framfor skjerm.

Har du bilder du ikke vet hvor du skal gjøre av?

Mange sitter med bilder de ikke vet noe om. Verken tid, sted eller personer. Mange sliter nok med å vite hva man skal gjøre med disse. Det går an å ta kontakt med ditt lokale museum og undersøke om de er interessert i å ta det imot, selv om mange museer har begrensende mulighet til å gjøre dette. Det kan også variere etter hvor stor historisk verdi bildenes motiver har.

Vil du utforske gamle bilder?

Det finnes en mengde databaser for gamle bilder. De aller største er Digitalt Museum, Nasjonalbiblioteket og Arkivverkets arkiv for historiske fotografier.

Hva gjør man når man har bilder lagret på cd-er og disketter?

Det er fremdeles mulig å kjøpe de gamle diskettstasjonene som kobles med en usb-kabel til din datamaskin. Det kan være lurt å gå til innkjøp av disse før de går helt ut av produksjon. Hvis ikke kan du også gå til en butikk som driver med kundeservice og service av datamaskiner og be om hjelp.

Hvilke skader kan et fotografi få?

MEKANISKE SKADER: Knust glass, rulling av papir eller film, krakelering, fingeravtrykk etc.

FUKTSKADER: akutte eller over tid.

MUGGSKADER: fuktighet og varme over tid.

INSEKT OG SKADEDYR: høy luftfuktighet og temperatur er klima hvor insekt og andre dyr trives (insekter, cirka 25 grader er optimalt. Blir mindre aktive ved 20 grader og slutter med aktivitet og reproduksjon ved 10 grader).

KJEMISK NEDBRYTNING: Irreversibel prosess. Det som gjør at bilder «ser gamle ut», falmende og uklare.

KILDE: Preus Fotomuseum

Slik bevarer du dine digitale minner for ett

Har du fått en fin sms, et koselig bilde på Facebook eller kanskje du har skrevet og lagret viktige dokumenter på datamaskinen ditt? Av og til kan det være vanskelig å vite hvordan man kan sikre at dette blir bevart for ettertiden. Her lærer du hvordan.

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

I slektsforskningen er brev, notater og dagbøker noe som kan si noe om menneskene vi forsker på: hva de var opptatt av og hva de gjorde. Hvilke minner vil finnes igjen etter deg? Sannsynligheten er stor for at mange av minnene er digitale – enten i form av sms, Facebook eller dokumenter på en pc. Så er spørsmålet, hvordan sikrer man sporene man legger igjen slik at de faktisk blir bevart for ettertiden?

Joachim Fugleberg jobber som teknisk rådgiver på Riksarkivet. Han forteller at det i en verden hvor alle produserer tekst og bilder i et rasende tempo, er viktig å prioritere hva man ønsker å ta vare på for ettertiden og ikke. Mange av våre digitale minner er nåtidens gule lapper, og ikke all denne informasjonen er viktig å ta vare på.

– Hva som er viktig eller ikke er opp til den enkelte å avgjøre, men det kan være bilder, personlige hendelser eller en fin melding noen har sendt oss. Andre ting finnes det overflod av. For eksempel bilder av det skjeve tårnet i Pisa. Om formålet er å ha et bilde av tårnet i Pisa så er det kanskje ikke nødvendig å ta det bildet, for det finnes millioner allerede. Er formålet å vise at man har vært i Pisa kan det være fint med noen bilder,

men sorter gjerne. Ikke ta vare på tusen bilder av samme motiv. Lagringsplass er både tilgjengelig og billig, men organisering og gjenfinning kan med årene bli både vanskelig og tidkrevende om alt skal lagres, sier han.

PDF ER VEIEN Å GÅ

De fleste av oss har byttet ut penn og papir med datamaskinen når vi skal skrive ned noe. Mange bruker den for eksempel til å skrive ned sine egne slektshistorier. Dette er ting man vil ta vare på for ettertiden. Man skulle tro at det da holdt å ta en back-up av materialet, men det er ikke nødvendigvis tilfelle.

– Word og andre skriveprogrammer er veldig knyttet til programvaren det kommer fra. Man vet aldri hvordan disse skriveprogrammene ser ut om ti år, om de fremdeles finnes da. WordPerfect var et program som var kjempeutbredt for noen år siden, nå er det nesten ingen som kan åpne det. Det gjelder derfor å lage en ekstra kopi enten som Ren tekst eller som en PDF. PDF er et format vi er nesten sikre på at vil eksistere også i fremtiden, sier Fugleberg, og legger til at de på Riksarkivet bruker nettopp PDF som lagringsformat når de arkiverer ting.

I de fleste skriveprogrammer er det et alternativ å lagre teksten som både PDF og Ren tekst. I Word trykker du Lagre som og finner alternativene under Filtype. PDF velger du når du vil ha med alt innhold, både bilder, tekster og eventuelle lenker. Ren tekst velger du om presentasjonen ikke er viktig og du kun vil ha med teksten.

Som tidligere nevnt er det også viktig å ta en back-up av materialet man har liggende. Men det kan være vanskelig å vite om man skal velge en fysisk harddisk eller en digital og nettbasert «sky». Fugleberg forteller at samme regel gjelder her som med dokumentene. Man vet aldri hvor lenge en bestemt «sky»-tjeneste vil være der. Han anbefaler derfor lokal lagring på datamaskinen, med ekstra lagring på en ekstern harddisk.

ertiden

DE SOSIALE MEDIENE

Mer og mer av vår sosiale interaksjon foregår på Facebook. Her kan vi følge med på livene til venner og familie, og gjenoppta kontakten med folk vi ikke har snakket med på lenge. Det er derimot ikke sikkert at Facebook lever for alltid. Tilgjengeligheten kan endres, det kan være konkurser eller du kan ved et uhell slette profilen din. Da er det greit å ha en backup.

– På Facebook har man mulighet til å laste ned hele profilen sin og lagre den lokalt på datamaskinen din. Ulempen med dette er at man da får alt innholdet slik det så ut akkurat da du lastet det ned, og det kan være vanskelig å sortere senere. Ellers finnes det også mange programmer du kan bruke til å laste ned samtaler og hele strømmen, et av disse er Facebook Chat Downloader, sier Fugleberg.

HVA MED SMS?

Så til SMS-ene. Av og til mottar man meldinger som man ønsker å bevare for ettertiden. Mobiler kan ikke leve evig, men det kan meldingene. Dette er kanskje ekstra viktig for de som har mistet noen, og som vil spare på de minnene som er igjen.

– Alle sms-er ligger som databasefiler på mobilen, eller på datamaskinen din om du har synkronisert mobilen. Med programmer som iExplorer, PhoneView eller CopyTrans, som er program for iPhone-brukere, kan man transportere hele samtaler til enten PDF eller Ren tekst. Det gjør det mye enklere, og du slipper å spare en og en, sier Fugleberg.

Om du har en Android-telefon, for eksempel Samsung, nevner han SMS Backup & Restore eller My Backup Pro som programmer man kan bruke. Har du en ikke-smart telefon blir prosessen en del annerledes. Da er alternativet å sende sms-ene du vil ta vare på til noen som har en smart-telefon, så kan de lagre disse for deg.

ULIKE TYPER E-POST

Nesten alle som har en datamaskin, iPad eller lignende har også en e-postkonto. Mange av oss har til og med to, en privat og en for jobb. Av og til ønsker vi å ta vare på e-postene som kommer, fordi de inneholder viktig informasjon eller fordi de representerer et minne vi vil ta vare på.

– De aller fleste e-post adresser kan leses enten via en e-postklient eller via webmail. Det kan forklares som to ulike måter å lese e-posten på. For å bruke en analogi: med webmail blir all posten liggende igjen på postkontoret, mens med e-postklienter får du posten sendt hjem til deg.

E-postklienter som Outlook, Mail og Thunderbird, laster ned meldingen lokalt til maskinen. Det er likevel en fordel å eksportere e-postene man ønsker å spare ut fra e-postklienten, som en sikkerhets kopi. Webmail derimot, for eksempel Gmail, Hotmail (outlook.com) og Online, laster ikke ned e-posten lokalt til egen datamaskin. Alle e-poster blir liggende på serveren. Gmail har glimrende muligheter til å eksportere fra webmail, mens Hotmail og Online dessverre ikke har den muligheten. For å fortsette analogien med postkontor så innebærer det at man kan komme til postkontoret for å lese posten, men man kan ikke ta den med hjem. Man kan derimot velge å få den sendt hjem til egen postkasse, altså e-postklienten.

ENKELT-E-POSTER OG HELE POSTBOKSER

Om du har en Gmail-konto er MBOX det foretrukne formatet for å lese og lagre heile postbokser. I praksis en samling med e-poster. Det lagres en fil på datamaskinen som i praksis er ren tekst og som kan leses av en rekke e-postklienter eller rett i en tekstbehandler. EML er det foretrukne formatet for enkelt-e-poster.

For å lagre hele postbokser går du til Min konto, og videre til Personvern og personlige opplysninger. Der finner man alternativet Kontrollér innholdet ditt. Der kan du velge å laste ned innholdet ditt. Gmail vil opprette et arkiv og du vil etter hvert få en nedlastningslenke på e-post hvor innholdet ditt ligger.

For å lagre enkelt-e-poster er EML det foretrukne formatet. Om du har en Gmail-konto går du inn på e-posten du vil lagre, trykker på nedtrekksvinduet på høyre side. Der står det Vis originalen. Trykk på dette. Da får du opp en lang remse med ren tekst. Trykk lagre som og legg til .eml på slutten av filnavnet.

Om du har en annen e-postleverandør råder Fugleberg deg til å sende e-postene du vil ta vare på til en Gmail-konto, enten en du lager eller til noen du kjenner, så lagrer du informasjonen der ved å bruke stegene ovenfor.

Slik bevarer du historia

Slektsbøker – treng dei berre å vere lange lister med namn eller er det rom for meir kreativitet? Kva med å skrive ned bestemor og bestefar si kjærleikshistorie eller historia om oldemor sitt forhold til mote? Her får du tipsa du treng for å lage gode slektsbøker, og gjere det på ein slik måte at også andre vil lese.

IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

Slektsbøker er kanskje ein av dei viktigaste måtane å bevare historia si på, og kanskje den mest tilgjengelege for andre. For der barn og barnebarn kanskje ikkje er så tilbøyelege til å gå inn i slektsprogrammet ditt og kikke, er det større sannsynlegheit for at dei plukkar opp ei bok om familiehistoria.

Sidsel Jørgensen er fotograf og held for tida kurs i korleis ein kan lage slektsbøker for Slekt og Data Vest-Agder. Ho har også sjølv lagd ei slektsbok, der ho gjekk i fotspora til oldefaren sin. Den reisa førte ho heilt til Barbados.

– Det som er synd med den tradisjonelle slektsboka

Det gjeld å gi auga både luft og spenning når ein skal lage slektsbok. UTSNITT FRÅ SIDSEL JØRGENSEN SI SLEKTSBOK

FADING TRACES: The record book at Withbury. Schoolgirls playing among the unattended graves.

THE NEW CEMETERY: After hurricanes, cholera and other causes of death, the small cemeteries around the local churches became overpopulated. Five burials a day was not unusual in the 1890s. Ingeborg Marie where the 383 rd. person to be buried that year, and it was only the middle of May ...

TREASURY: The library at the Barbados Museum, and Librarian Harriet Pierce. Staircase in St. John's Church.

REMINISCENCE: When I came to Barbados I showed a picture of their house, taken on the day of Ingeborg Marie's burial, to Harriet Pierce at the library of Barbados Museum. With the help of Richard Goddard the house was identified as Kensington House of Kensington Estate, just opposite the cricket museum on Fontabelle Road. It was torn down in 1995 to give space for the new cricket stadium - Kensington Oval.

di for ettertida

FACTS OF LIFE: The library at The Barbados Museum, Hibiscus, Working hands, Barbados National Archives, Ingeborg Marie with Caspar and his brother.

Fotograf Sidsel Jørgensen reiste til Barbados i oldrefaren sine fotspor. Resultatet vart ei slektsbok og seinare har ho også undervist andre i korleis ein kan lage slektsbøker som pirrer leselysta til folk. Eit moment som er viktig å ha med for å få til dette er spennande illustrasjonar. Her har ho tatt med både kart. UTSNITT FRÅ SIDSEL JØRGENSEN SI SLEKTSBOK

er at interessant stoff «druknar i tørrheit», det forsvinn i store bolkar. Folk vil gjerne fortelje mykje på ein gong, men så er det slik at vi lev i ei visuell tid og då må du ha med visuell informasjon også, seier ho.

KVA VIL DU FORTELJE?

For unngå at bodskapen ditt druknar råder Jørgensen deg til å spisse historia di.

– Du må finne ut kva historie du vil fortelje og spisse den. Kva er det viktigaste her – er det ein person du skal fortelje historia til eller er det historia til ein gard familien har budd på gjennom generasjonar? Du må deretter skape ein hovudperson og ein dramaturgi. Tenk som eit filmmanus. Mange skriv om bestefar som drog til sjøs, men det finst andre historier også. Om eg kan kome med eit ønske synst eg det er på tide å ta fatt

THE FAMILY BARTHO: Ingeborg Marie born 1863, Caspar Bartho born 1885, Adolf August Bartho born 1884 and Caspar Bartho born 1884. And I assume the three people standing in the back must have been their employees.

A FRESH START: I imagine they were looking for a better day when my family left for Barbados in 1885. As a photographer I am interested in old family photographs. And when I realised that the small boy standing by his father in this picture was the same person I knew as my great-grandfather, I became very curious. He was still small when he died in 1965, but no longer a boy. He had seen other days, other places, he was full of stories.

i kvinnehistoria, seier Jørgensen, og nemner oldemor sin fascinasjon for mote som eit mogleg tema. Eller kva med bestemor og bestefar si kjærleikshistorie? Eller ei bok om ditt liv samanlikna med det oldeforeldra dine hadde? Det er berre fantasien som set grenser, og litt kva slags bildemateriale du har.

AUGA TRENG LUFT OG SPENNING

For har du ingen bilete av oldefar, men fem av bestefar er sistnemnde eit godt utgangspunkt. Jørgensen fortel at dei tradisjonelle slektsbøkene ofte inneheld mange bilete i frimerkestørrelse, gjerne tett i tett. Det er ikkje nødvendigvis så lurt.

– Auga treng litt luft og spenning, så legg ut det du har av materiale og sjå kva som skil seg ut som dei beste bileta. Plukk ut desse og ta vekk dei med dårlegast kvalitet, for om du sjølv synst bilda er dårlege kjem i alle fall alle andre til å gjere det. Dra på med dei bileta som har best kvalitet, og la dei dårlegare bileta få mindre plass. Manglar du bilete å fylle på med, kan du også trekke inn bilete frå fellesskapet – historiske bilete frå tida du skriv om. Frå byen, landet eller samfunnet. Bruk desse til å underbygge historia di. Historiske biletbasar finst det mange av, seier Jørgensen og legg til at bilete som skal trykkast bør ha ein dpi på 300.

PUST LIV I TEKSTEN

Når du så har plukka ut historia og bileta du skal bruke er du klar til å skrive. Men kor startar du då? Kva er eigentleg ei godt fortalt historie? Kjersti Wold er forfattaren bak boka «Skriv ditt liv» og har i ei årrekke halde kurs i kunsten å skrive. Ho fortel at ho brukar å råde kursdeltakarane sine til å ikkje vere refererande, men prøve å skape situasjonar og episodar som kan illustrere eit menneske, eit sinnelag, ein personlegdom, tida ein person levde i og liknande.

– I litteraturen har ein eit begrep som heiter «show dont't tell», altså vis det du prøver å fortelje i praksis. Om du til dømes skriv om Noreg på 50-talet hadde dei ikkje nødvendigvis støvsugar, men banka teppene. Var det ei rye som blei banka og ikkje eit persisk teppe seier det mykje om livet til personen. Pust liv i teksten og få fram menneska og livet dei levde.

BRUK SLEKTSMATERIALET DITT

For å skape desse bileta må du drive research, finne ut korleis det var å leve i den tida personane du skriv om gjorde. Om vi skal gå tilbake til ideen om å skrive ned kjærleikshistoria til bestemor og bestefar, nemner Wold følgjande element du kan ta tak i:

– Kor møtte dei kvarandre? Eksisterer lokalet framleis? Kven spelte til dans den gangen, var det ein felespelar eller ein trio? Var bestefar sjenert, slik at bestemor måtte by han opp? Braut det med sosiale koder? Var det berre eit einaste spel i husstanden og var det konfirmasjonskjolen ein brukte igjen og igjen på fest?

Dette er spørsmål ein gjerne må spørje personen ein skriv om for å få svaret på. Men kva gjer du om dei som kan svare på desse er døde for mange år sidan? Kan ein lage ei like bra historie då? Om dette er situasjonen må du bruke slektsmaterialet du har samla saman og ta utgangspunkt i dette. Skuleprotokollar, brev, munnlege historier og så vidare, og bygge historia di på dette. Til dømes oldemor, som hadde gode karakterar, men også hadde ein far som døydd tidlig, og som ein konsekvens av dette måtte slutte på skulen og ta post ute.

– Finn då ut kor mykje ei tenestejente tente på den tida, kva arbeidsoppgåver ho hadde, om det var forskjell på å vere hos ein borgarleg familie i byen og ein familie på landet. Igjen: skap liv, autentisitet og innleving.

SKRIV NED DI EIGA HISTORIE

Noko av det ein skriv blir fort antakelsar. Men er det eigentleg lov å anta noko og ta med dette i ei slekthistorie som kanskje blir med inn i framtidige generasjonar? Wold meiner det er greitt, så lenge du presenterer det som nettopp dine egne tankar og meiningar.

– Når eg held kurs er etikk eit eige tema. Det er eit vanskeleg tema, men eg pleier på vise til Ver varsam-plakaten. Til dømes var fysisk avstraffing vanleg før, og det prega mange i ettertid. Skal ein utelate denne informasjonen fordi det set bestefar eller oldefar i dårleg lys? Sånne ting rår eg folk til å tenke gjennom før dei publiserer. Det same gjeld om ein har eit vanskeleg forhold til eller inntrykk av ein person. Om ein ønsker å ta med anklager mot familiemedlemer, trur eg ein skal kikke på seg sjølv og vurdere kor bearbeida dette er. Om ein framleis er såra er det eit teikn på at ein skal tenke seg godt om før ein publiserer noko.

Når ein er inne på deg og ditt. Kan ein også skrive ned si eiga historie, eller er sjølvbiografiar berre for dei med eit offentleg namn? Absolutt ikkje!

– Dette er kjempeviktig tenker eg. Kvart liv rommar ei epoke og et tidsbilete. Du må tenke at di historie speglar ei større historie. Livet ditt kan seie noko om korleis oppdragelseskodane var på tida du vaks opp, kven som var heltar og heltinner, korleis det stod til med janteloven, kutyme. Det er mykje i eit liv som går utover den private sfæren. Til dømes hadde globale hendingar under 2.verdenskrig direkte verknad i folk sitt kvardagsliv.

LIVETS ULIKE TEMA

Wold har nokre tips til korleis du går fram for å notere ned di eiga historie.

– Byrje med å lage ein tidsakse frå du vart født og fram til i dag. Merk av viktige hendingar. Dette kan vere å få eit yngre søsken, at mormor døyr, at du fekk hund – noko som har betydd noko for ditt liv, enten til det betre eller til det verre. Deretter kan du velje kva modell du skal bruke for å skrive. Nokre vel å skrive kronologisk, medan andre vel å dele opp historia si i tema. Som reiser, venner, draumar eg hadde som ung, stader eg har budd, jobbar eg har hatt, fritidsinteresser som har betydd mykje for meg. Fordelen med å velje dette framfor å skrive kronologisk er at ein ikkje i så stor grad risikerer å bli repeterande og låse seg fast i det å heile tida skrive framover, seier Wold.

KANSKJE NOKO FOR LAGET DITT?

Når du har teksten og bileta klare er det på tide å feste historia til papiret. Det finst mange ulike alternativ for produksjon og trykk. Det enklaste er sjølvstelt å skrive ut word-dokument på litt tjukt papir og hefte det saman, men vil det yte arbeidet du har lagt ned rettferd? Kva med å samle det du har funne som ei bok med tjukkare permar og god kvalitet?

– Det er mange ulike program ein kan bruke. Mellom anna kan ein bruke eit program som heiter Blurb, der ein kan laste ned boka som PDF eller få den som ein trykt kopi. Der kan ein også laste opp boka i ein «bokhandel» der slektningane dine sjølv kan gå inn og bestille boka. På den måten slepp du å sjølv administrere dette eller bestille for mange kopiar. Du kan også bruke firma som FotoKnudsen eller Japan Photo, men då må du sjølv bestille eit visst antal bøker. Det går i tillegg an å bruke ein kopibutikk og ta med teksten din dit, seier Sidsel Jørgensen.

Om du no har gått inn på nokre av desse bokleverandørsidene og lar deg skremme fordi det ser vanskeleg ut, kan det vere lurt å søke assistanse hos nokon som har meir teknisk kompetanse enn deg framfor å la vere å skrive ned historia di. Kanskje det til dømes kan vere eit prosjekt distriktslaget kan ha saman? Då er du sikra både eit hyggeleg samarbeid og eit produkt som ser veldig flott ut – til glede for nye generasjonar.

Brit Hauge gjekk på kurs hos Sidsel Jørgensen. Ho har skrive ei slektsbok om sine oldeforeldre i Bergen.

UTSNITT FRÅ BOKA

Hvilket slektsprogram

Slekt og Data får ofte spørsmål om hvilke slektsprogram man bør velge, både fra medlemmer som nettopp har startet og fra viderekommende som ønsker å bytte program. Her får du noen faktorer du bør tenke over før du bestemmer deg.

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

La oss begynne med å si at det å anbefale et spesifikt program er nesten umulig. Det blir som om en bilforhandler skulle anbefale en spesiell bil til alle som kom innom. I dag er de aller fleste biler trygge og gode å bruke, slik er det også med slektsprogram. Man vil derfor høyst sannsynlig ikke risikere å kjøpe katta i sekken uansett hva man velger. Når du har dette i bakhodet kan du derfor begynne å se på hvilke behov akkurat du som bruker har.

WINDOWS ELLER MAC?

La oss ta et første spørsmål du kan stille deg. Hvilken datamaskin bruker du? Mac eller PC? Har du Mac kan man blant annet velge mellom programmene Reunion, MacFamilyTree, RootsMagic, Heredis, Gramps og FamilyTreeMaker.

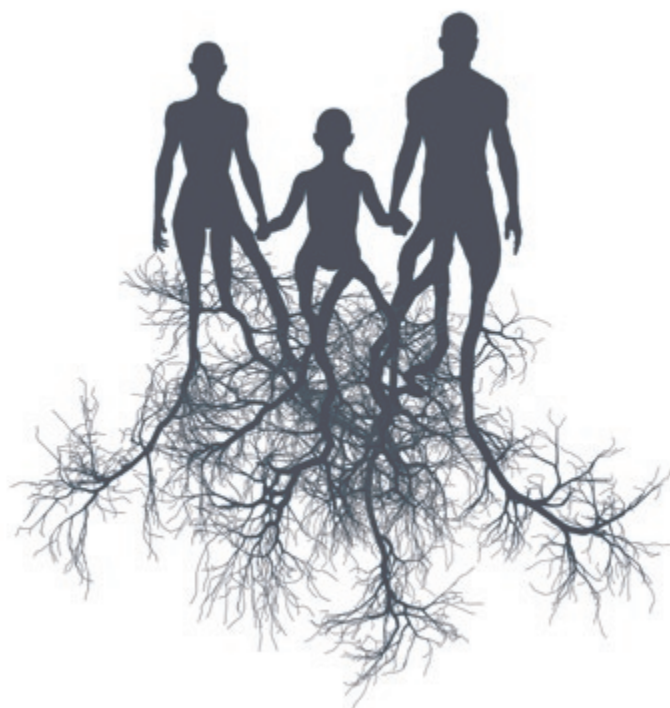
Har du Windows finnes blant annet Brothers Keeper, Disgen, Legacy, Embla Familie og Slegt, Family Historian, My Heritage, Genbox Family History, Gramps, Heredis, Holger, Min Släkt, Family Tree Builder og RootsMagic.

I tillegg har vi noen programmer som fungerer uavhengig av om du har Mac eller Windows, som Family Search, MyHeritage og Geni. Dette fordi de er nettbaserte og derfor uavhengig av maskinplattform.

Noen ønsker også å bruke slektsprogram på nettbrett eller mobil. Det kan derfor være lurt å sjekke om programmet du vurderer å velge tilbyr en slik tjeneste.

HVILKET SPRÅK VIL DU HA?

En overveldende liste av navn ovenfor, ikke sant? La oss snevre alt ned litt. Må du ha et program på norsk eller kan du ha et engelsk program? La oss først lage en

oversikt over Windows-programmene over som finnes på norsk. Her har vi Brothers Keeper, Legacy og Embla Familie og Slegt. For Mac har du Reunion og Mac Family Tree. Blant de nettbaserte programmene finnes MyHeritage og Geni på norsk. Kanskje du ikke er komfortabel med et engelskspråklig program, men kan bruke et svensk? Av programmene nevnt ovenfor er Min Släkt, Disgen og Holger svenske programmer.

Det er også verdt å tenke over om du ønsker å ha rapporter på norsk eller et annet språk. Dette er spesielt aktuelt å ha minnet om du ønsker å dele informasjonen din med andre. De norskspråklige programmene lager norske rapporter, mens de fleste fremmedspråklige programmene lager rapporter på det språket som tilbys i programmet. Unntaket er Disgen. Her er språkbildet på svensk, men du kan velge å skrive ut rapporter på norsk.

bør jeg velge?

TRENGER DU HJELP?

Deretter bør du tenke over hvor god du er på data, hvor du bor og hvor mye hjelp du trenger. Noen har brukt data siden 80-tallet og er kjempedrevne, andre kan minimalt, og de fleste befinner seg midt i mellom. Datakunnskapene dine skal ikke komme i veien for det å bruke slektsprogram, men det kan påvirke hva du bør velge. Har du få datakunnskaper bør du kanskje velge et program som har en brukergruppe i nærheten av ditt. Slegt og Data har brukergrupper i programmene Legacy, Brothers Keeper, Embla Familie og Slegt, Reunion og MyHeritage. Kontakt ditt lokale distriktslag og spør hva som tilbys akkurat der du bor. Om du bor langt fra en brukergruppe finnes det kanskje et lokallag i nærheten av deg med medlemmer du kan samarbeide med. Eller kanskje du har en slektsinteressert nabo som er fornøyd med sitt program og som kan hjelpe deg å komme i gang med dette? Ellers har mange av programmene egne hjelpesider og forum. På Slegt og Datas Slektsforum går det også an å få hjelp. Om du har gode datakunnskaper trenger ikke disse faktorene å bety så mye. Da kan du i større grad velge fritt.

HVOR VIL DU LAGRE?

Det neste spørsmålet du bør stille deg er: «Hvor ønsker jeg å lagre materialet mitt og hvor store kunnskaper har jeg om slektsforskning?». Det finnes to ulike lagringsløsninger for slektsprogrammer. Det ene er program der du lagrer alt på datamaskinen din. Det betyr at ingen andre ser hva du har lagret av informasjon, med mindre du velger å dele det med dem.

Den andre løsningen er nettbasert. Da lagrer du alt i et program på nettet og informasjonen din kan bli delt med andre brukere. Noen av disse tilbudene, slik som MyHeritage og Geni har fått en del kritikk, men det er ikke nødvendigvis programmets feil. Feilen ligger i at brukere ukritisk deler informasjon med hverandre som de ikke har sjekket grundig. Når en feil slektning blir delt flere ganger vil det skape rot i mange slektstre. Om du ikke har noen slektsforskerkompetanse kan det derfor være lurt å starte for deg selv og lære deg metodikken steg for steg før du begynner å blande inn andres slektstrær i ditt eget. Når du har dette inne og vet hvordan du verifiserer kildeinformasjon, kan disse

programmene være gode hjelpemiddel. Da kan du legge ut slektstreet ditt og få ledetråder fra andres slektstrær. Kanskje du kan fylle ut noen tomme brikker eller hjelpe andre å gjøre det? Men som nevnt: sjekk alltid informasjonen opp mot originalkildene før du tar ting for god fisk. På listen ovenfor er programmene MyHeritage, Webtrees, Geni og Family Search slike nettbaserte programmer. Resten er lokale programmer med egen database, med unntak av TNG som er et webbasert program der informasjonen din blir lagret på nettet, men bare du, eller de du gir tilgang, har tilgang.

Merk at det kan være umulig å få fjernet informasjon som andre har lastet ned fra ditt slektstre og senere lastet opp i sitt eget.

BETALING ELLER IKKE?

Den neste faktoren du kan vurdere er pris. Noen programmer er gratis eller veldig billig, men det betyr ikke alltid at det er god «deal». Av og til kan det bety at det er utviklet av frivillige på ideelt grunnlag, og at videre utvikling plutselig kan stoppe av ulike grunner og at oppdateringer derfor kan bli tilfeldig, eller at det kan bli vanskelig å få svar når man kontakter dem. Noen programmer er også gratis inntil et visst antall personer i databasen. Det kan være frustrerende å oppdage at du plutselig må betale for å kunne registrere flere personer, først etter at du har lagt inn en masse folk.

HVILKET DESIGN VIL DU HA?

Den siste tingen du bør tenke over er hvilket design eller layout du ønsker deg. Dette er svært individuelt og noe som gjør det vanskelig å anbefale et program over et annet. Noen synes et program ser rotete ut og at det er tungvint å registrere i, mens andre mener det er helt topp. For å bestemme hva akkurat du liker kan det være lurt å laste ned en prøveversjon av flere programmer og teste dem ut over tid. Ved å gå inn på nettsiden til programmene kan du også få et inntrykk av hvordan programmet ser ut. ■ ■

En guide til ny løsning for søk i skanna kirkebøker

Før sommeren endret Digitalarkivet sine søkesider for skanna kirkebøker. Er du fremdeles ikke helt sikker på hvordan denne løsningen brukes? Ikke fortvil. Her kommer forklaringen.

■ LIV OFSDAL

Du finner kirkebøkene ved å gå inn på Digitalarkivet og deretter trykke deg inn på Skannede kirkebøker i Norge, under kategorien Kirkebøker.

Det første du må gjøre når du kommer inn på denne siden er å velge fylke. Deretter velger du det arkivet du ønsker, eventuelt prestegjeld eller sokn.

Andre valg som kan gjøres er å velge kirkeboktype (Ministerialbok, Klokkebok, Lysningsprotokoll osv.).

Men vi anbefaler å ikke gjøre for mange valg ved første søk, da kan du oppleve at du ikke får opp noe. Legg heller til flere søkekriterier etter hvert.

Vær oppmerksom på at det kan variere fra område til område om man må lete opp prestegjeldet i Arkivfeltet eller feltet for Prestegjeld. Her må man bare prøve seg fram.

Fritekstfeltet brukes til å søke opp en kirkebok du er usikker på hvor hører til, for eksempel Evenes eller Ankenes (som tilhører Ofoten i Nordland). Da kan disse søkes på uten å legge inn Fylke eller Arkiv/Prestegjeld/Sokn.

❶ Jeg vil finne dåpen til Finne Eriksen, som jeg har funnet på Nordre Tuen i folketelling 1900 for Evenes.

Her ønsker jeg meg kirkebok for Evenes i Nordland. Denne finner jeg hverken i boksen for Arkiv eller Prestegjeld siden dette er et sokn, så her leter jeg frem Evenes under **Sokn**. Når du har lagt inn disse opplysningene skal siden se ut som under punkt 1.

❷ Når du har gjort valgene du ønsker klikker du på **Søk** nederst. Du får siden som er vist under punkt 2.

I tellingen ser jeg at han er født i 1830 (ta høyde for at årstallene i tellingene ikke alltid stemmer med kirkeboken) og klikker meg inn på Ministerialbok nr. 863A06 for Ofoten, 1821–1851, som du ser nederst på dette bildet.

❸ For å få opp hele kirkeboken trykk på Innhold helt til høyre. Da får du opp en side som ser ut som vist ved punkt 3.

Velg det årstallet du vil inn på, innenfor kategorien du vil lete i, som fødte og døpte, konfirmerte, viede og så videre. Jeg klikker på årstallet 1829–1830 og starter å bla der. Jeg går inn på årstallet 1830 og finner han fort.

❹ Når du er inne i kirkeboken vil du finne en knapperad øverst til høyre i bildet. Punkt 4 viser hvordan den ser ut.

Øverst til høyre på bildet ved punkt 4 ser du tre ikoner. Ikonet til venstre gir deg opplysninger som arkivreferanse, hvilket statsarkiv den tilhører – men kanskje viktigst: hvilket/hvilke sogn kirkeboken inneholder. Noen kan inneholde flere sokn. Om du trykker på ikonet i midten får du opp arkivreferanser. Ikonet til høyre lar deg åpne den transkriberte kilden (hvis den finnes).

Nedenfor de tre ikonene ser du tolv andre ikoner med ulik funksjon. La oss ta det i rekkefølge fra venstre til høyre:

- 1 Vis/skjul verktøylinjen
- 2 Bla bakover i kirkeboken
- 3 Bla forover i kirkeboken
- 4 Forstørre bildet
- 5 Forminsk bildet
- 6 Rotér bildet
- 7 Invertér bildet (mørk bakgrunn med lys skrift)
- 8 Nullstill innstillinger
- 9 Få bildet i fullskjerm
- 10 Kopier kildeinformasjonen
- 11 Last bildet ned som pdf (krever innlogging hos Digitalarkivet)
- 12 Ved klikk på ikonet helt til høyre (de tre prikkene) får du blant annet opp et tannhjul som lar deg gjøre noen innstillinger for hvordan du vil få fram bilder av kirkeboksiden. Da kan det være lurt å tenke på følgende:
 - Husk zoom, for å få den samme størrelsen av bildet når du blar i kirkeboken.
 - Husk posisjon, ved for eksempel å kun lete i dåp for kvinner som er på den nederste halvdel av siden.
 - Skjul oversiktskart.

1

 DIGITALARKIVET

Hjem / Søk i kirkebøker Norge

Søk etter kirkebøker

Fylke

Arkiv

Prestegjeld

Sokn

Kirkeboktype

Listetype

Fra år

Til år

Fristekke

Velg et annet søk:

Søkeresultat

2

Søkeresultat

Resultat på 26 treff

Varningsnivå:

Nordland / Troms

Ministerialprotokoller, klokkebøker og fødselsregistre - Nordland

Ministerialbøker

Ministerialbok nr. 863A/1	Otosten pngl	Arkenes sokn, Evenes sokn	1699 - 1711	kr	Første side	Innhold	
Ministerialbok nr. 863A/2	Otosten pngl	Arkenes sokn, Evenes sokn	1714 - 1732	kr	Første side	Innhold	
Ministerialbok nr. 863A/3	Otosten pngl	Arkenes sokn, Evenes sokn	1748 - 1754	dp, kl, vi, gr, tr, de	Første side	Innhold	
Ministerialbok nr. 863A/4	Otosten pngl	Arkenes sokn, Evenes sokn	1765 - 1794	dp, vi, gr, tr, de	Første side	Innhold	
Ministerialbok nr. 863A/5	Otosten pngl	Arkenes sokn, Evenes sokn	1794 - 1821	dp, kl, vi, gr, tr, va, de	Første side	Innhold	
Ministerialbok nr. 863A/6	Otosten pngl	Arkenes sokn, Evenes sokn	1821 - 1851	dp, kl, vi, gr, tr, ut, fr, na	Første side	Innhold	

3

Innhold

Nordland

Otosten prestegjeld

Fødsle og døpte - Evenes, Arkenes sokn

1620-1629	 1621	1622 (s. 10-11)	1623-1629 (s. 14-15)	1623 (s. 15-16)	1624 (s. 24-25)	1625 (s. 34-35)	1626-1628 (s. 40-41)	1629 (s. 44-45)	1630-1637 (s. 49-50)
	1627 (s. 50-51)	1628 (s. 55-57)	1629-1629 (s. 62-63)	1629 (s. 65-67)	1629-1630 (s. 74-75)				
1630-1639	1630-1630 (s. 74-75)	1630 (s. 75-77)	1631 (s. 84-85)	1631-1632 (s. 84-85)	1632 (s. 90-97)	1632-1633 (s. 130-137)	1633 (s. 105-106)	1633-1634 (s. 112-113)	1634 (s. 119-117)
	1634-1635 (s. 120-121)	1635 (s. 124-125)	1635-1636 (s. 129-130)	1636 (s. 133-137)	1637 (s. 138-137)	1637-1638 (s. 142-143)	1638 (s. 144-145)	1639 (s. 150-157)	
1640-1649	1640 (s. 166-167)	1640-1641 (s. 166-169)	1641 (s. 169-177)	1642 (s. 172-173)	1643 (s. 179-172)	1643-1644 (s. 201-202)	1644 (s. 203-204)	1645 (s. 271-272)	1646-1648 (s. 281-282)
	1647 (s. 205-204)	1648-1647 (s. 207-208)	1647 (s. 208-205)	1647-1648 (s. 207-208)	1648 (s. 208-205)	1648-1649 (s. 207-208)	1649 (s. 208-205)		
1650-1659	1650 (s. 217-216)	1651 (s. 327-326)							

4

311

Krydre slektsforskning

Har du prøvd å forstå dette med DNA, men fremdeles ikke fått helt taket på det? Forhåpentligvis kan denne artikkelen gjøre deg litt klokere.

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

For å begynne helt fra bunnen. DNA er arvematerialet vårt, oppskriften på hvem vi er og hvordan vi ser ut. Dette blir overført fra foreldre til barn gjennom reproduksjonen, halvparten fra mor og halvparten fra far.

Grunnen til at DNA-testing blir snakket så mye om innenfor slektsforskningens verden er fordi dette er et verktøy som kan avsløre mye om hvor du kommer fra, og som ofte kan tette hull i slektstreet ditt. Heidi Sitara Fjeldvig er aktiv bruker av DNA som verktøy i sin slektsforskning og har testet både seg selv og flere slektninger. Hun er også med i Norgesprosjektet DNA, som er et prosjekt innenfor FamilyTreeDNA. Hun forteller at man litt forenklet kan si at det finnes to hovedtyper tester: de som kan spore slektskap helt tilbake til mennesket vandret ut fra Afrika og opp til i dag, og de som kan hjelpe deg til å finne slektskap innen fem til seks generasjoner.

TILBAKE TIL START MED MODERNE TEKNOLOGI

Den første testtypen kan kartlegge linjene tusenvis av år tilbake i tid. I 2005 startet *National Geographic* og IBM et prosjekt som heter «The National Genographic Project». Ved hjelp av DNA-analyser og moderne computere hadde man som mål å kartlegge menneskelig migrasjon og besvare grunnleggende spørsmål om hvor mennesket kommer fra og hvordan kloden ble befolket. Man håpet å få svar på om alle mennesker på kloden har noe til felles eller om det finnes ulike folk som har oppstått på forskjellige steder.

– De hadde begrensede ressurser, så de kom etter hvert på den geniale idéen å selge disse testkittene til folk flest, og på den måten få jordas befolkning til å hjelpe seg i prosjektet. Du kan fremdeles kjøpe tester herifra, hvor du får vite hvilken mannslinje eller kvinnelinje du tilhører helt tilbake til Afrika og om du har neandertaler eller denisovan, to andre menneskearter, i deg, og i så fall hvor mye, sier Fjeldvig.

HVILKEN LINJE TILHØRER DU?

I tillegg til at The National Genographic Projects tester rene manne- og kvinnelinjer i det lange historisk-antropologiske perspektivet, har også flere andre selskapet utviklet slike tester. Disse gjør det mulig å sammenlikne nålevende personer med hverandre for å se om man har felles linjer med andre menn eller kvinner i verden. Man bruker også disse testene som et redskap til å bekrefte at ens egen slektsforskning er riktig.

– For å finne de lange mannslinjene bakover tester man det som kalles Y-kromosomet. Det er det ene av de to kjønnskromosomene vi har. En sønn arver sitt Y-DNA fra far. Dette er en kopi av fars Y-DNA, som igjen har fått sitt Y-DNA fra sin far, og slik går det bakover fra far til sønn. Noen ganger kan det skje en feil i kopieringen, og da oppstår det et lite avvik mellom fars Y-DNA og sønnens. Dette avviket, eller «kopieringsfeilen», kalles en «mutasjon», og lager et merke, eller en «markør», som vi kaller det, i DNA-et. Dette merket er unikt for denne ene sønnen, og alle hans barn og alle etterkommere vil arve det. Samtidig vil ikke hans bror får det samme merket, fordi det oppstod i befruktningen eller rett etterpå. Derfor vil to brødre ha en liten markørs forskjell mellom seg. Slike markører oppstår med ujevne mellomrom, sånn cirka hvert 300–500 år. Men det kan variere en del og er ikke helt fast. Ved å avlese hvilke markører en mann har i sitt Y-DNA kan vi sammenlikne med andre menn. Dersom de har felles markører, vil de på ett eller annet tidspunkt ha hatt en felles forfar. Kanskje for 200 år siden, kanskje for 10 000 år siden, forteller Fjeldvig.

TESTER CELLENES KRAFTVERK

For å finne kvinnelinjene bakover tester vi noe som heter «mitokondrier». Mitokondriet ligger i cellene våre og har som oppgave å forsyne cellene med energi, de er cellenes «kraftverk». De har sitt eget lille DNA, og er altså ikke en del av vårt eget DNA. Vi arver mito-

- ① Denne kvinnen kommer fra Ukraina. Ved å ta en DNA-test kan du få vite om du også har aner der.
- ② Denne mannen kommer fra Tyskland. Der kommer nok mange av dine forfedre fra også.
- ③ Disse barna kommer fra Lappland, mest sannsynlig Sverige. Mange slektsforskere opplever å finne samer i slekta, og syns dette ofte er stor stas.
- ④ Mange har vært på ferie i Hellas, men har du sjekket om anene dine stammer derfra?
- ⑤ Har du DNA-materiale fra den karabiske øya Guadeloupe i deg? Da kan du ha en svært behagelig slektsforsker tur i vente.
- ⑥ Mange tenker de er urnorske. En DNA-test viser som regel at dette ikke stemmer.

ALLE FOTO: WILLIAM WILLIAMS/THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY COLLECTION

gen din med DNA

kondrier fra mor, og dermed kan vi bruke dette til å teste kvinnelinjene bakover. Her kan det også skje kopieringsfeil, markører som du kan følge bakover i tid. På den måten kan vi kartlegge kvinnelinjene og alle de som hadde denne kopieringsfeilen bakover, slik vi kan gjøre med mannslinjen.

Foreløpig er det bare selskapet FamilyTree DNA som tilbyr rene mtDNA- (kvinnelinje) og Y-DNA-tester som gir detaljert oversikt over alle dine markører. Selv om The National Geographic Project også tester på kvinne- og mannslinjer, så får du ikke vite alle markørene dine eller hvem du har match med. Du får bare vite hvilken «gren» (linje) du tilhører, det som også kalles «haplogruppe», og så får du vite historien om hvor dine forfedre har vandret før de endte opp hos deg i Norge. Den gir et mer historisk-antropologisk perspektiv.

FÅR OPP LISTE OVER «MATCHER»

Den andre testtypen kaller vi en «autosomal» test. Vi har 23 par kromosomer, hvorav ett par utgjør kjønnskromosomene og de andre 22 andre kalles «autosomale». Både menn og kvinner har disse kromosomene. Når det gjelder Y-kromosomet så har vi allerede snakket om Y-DNA-et, som kun menn har. Det andre kjønnskromosomet er X-kromosomet. Kvinner får X-kromosom fra både mor og far (XX), ett fra hver, mens menn får X-kromosomet fra mor og Y-kromosomet fra far (YX). De øvrige kromosomene, de autosomale, er 50 prosent fra mor og 50 prosent fra far.

– Når vi tar den autosomale testen så får vi opp en liste over andre som har testet seg, og som har felles segmenter av DNA-et som ditt eget. Jo mer som er likt, jo nærmere i slekt er vi. Slike tester kan angi med en viss sannsynlighet hvor nært eller fjernt du er i slekt med de som kommer opp på din liste, og gir forslag til slektskap. Her vil det alltid være endel usikkerhet. Det er fordi vi ikke arver DNA-et etter helt bestemte regler. For eksempel vil du alltid få 50 prosent fra mor og 50 prosent fra far. Men det du ikke vet er hvor mye av mors 50 prosent som er fra morfar og hvor mye som er fra mormor. Det kan være tilfeldig. For eksempel kan du ha fått mer DNA fra mormor enn din søster har fått,

SPØRSMÅL OM DNA-TESTER

Om du tar ut en rapport av testen din, er det noe sted du kan få hjelp til å tyde resultatene?

Dersom du tester deg på de lange manne- eller kvinnelinjene, kan du melde deg inn i Norgesprosjektet på FamilyTreeDNA. Norgesprosjektet arbeider aktivt med å få bekreftet så mange av de norske linjene som mulig. Der vil du kunne få bistand til å tolke testene eller til eventuelt få råd om hvilke tester du bør ta. Norgesprosjektet ligger inne i oversikten over hvilke prosjekter du kan melde deg inn på FamilyTree DNA. Prosjektet har også en hjemmeside der du kan lese deg opp på emnet. De har som målsetting å skrive om emnet på en så enkel og pedagogisk måte som mulig. Slegt og Data Oslo/Akershus har også en egen DNA-gruppe.

Jeg eller noen i familien min er adoptert. Kan DNA-testing hjelpe meg å finne biologiske foreldre?

Ja, det finnes mange historier om adopterte som har funnet tilbake til sin biologiske slekt. Men det forutsetter flere ting, blant annet at noen i den familien har testet seg, videre at de vil ha kontakt. Her må man gå litt forsiktig frem, og det er heller ikke sikkert det er kjent i den biologiske familien at et barn er adoptert bort. I slike saker må man alltid være spesielt forsiktig og hensynsfullt.

Kan jeg teste meg anonymt?

Du kan velge å teste deg anonymt, men spørsmålet er da om du da ikke «kaster barnet ut med badevannet». Store deler av poenget med DNA-testingen er nettopp å koble seg opp med andre slektninger. Du kan også huske på at det bare er du som kan se matchlista di. Det blir derfor ikke som på for eksempel Facebook, hvor du kan gå inn på venners venneliste og søke i denne.

Vil jeg også få vite om jeg er disponibel for arvelige sykdommer om jeg tar en slik test?

Det er noen selskaper som tilbyr både slektskapstester og helse relaterte data. 23Me er et slikt selskap. Du vil likevel måtte betale ekstra for å at de skal analysere genmaterialet ditt for sykdommer, så dette er valgfritt. Man kan også til en viss grad finne ut av helse relaterte egenskaper dersom man har alle detaljene ved noen av testene. Du bør derfor alltid være forsiktig med hvem du deler detaljene med. I utgangspunktet er det bare du som ser disse detaljene, men de kan lastes ned på en fil og lastes opp i andre databaser for å finne matcher med folk som har testet seg andre steder. Det er anbefalt å være litt forsiktig med hvor man laster opp slike data, og at man rådfører seg med for eksempel Norgesprosjektet, som har mye kompetanse på dette.

KILDE: Heidi Sitara Fjeldvig

men hun kan ha fått mer av morfars DNA. Fordi dette er tilfeldig er det ikke mulig å fastslå helt eksakt hvilket slektskap du har med folk som du har match med, og etter fem til seks generasjoner blir det veldig usikkert.

En slik autosomal test kan du kjøpe fra minst tre selskaper, som Family Tree DNA, Ancestry DNA og 23andMe. Sistnevnte selskap selger også gentester der du kan finne ut om du er disponibel for visse sykdommer, de to andre er kun slektsforskningsrelaterte.

– De fleste slektsforskere i Norge tester seg nok på Family Tree DNA, selv om mange velger å teste hos flere selskaper for å potensielt kunne få flest mulige matcher. Selv har jeg testet meg hos Family Tree DNA, Ancestry og National Geographic. AncestryDNA var inntil nylig kun åpen for det amerikanske markedet, men nå kan man altså teste seg der også utenfor USA. Jeg har derfor funnet mange slektninger som er etterkommere av utvandrede nordmenn der. Ved å teste meg hos alle disse har jeg fått en temmelig god oversikt

både over mine fjerne linjer, og de nærmere slektningene mine både i USA, Norge og noe ellers i Europa, forteller Fjeldvig, som legger til at du med alle testene også får en oversikt over hvilke folkegrupper du deler DNA med.

VATTPINNER GIR SVAR

– Når du har bestemt deg for hvilken test du skal velge bestiller du et testkit hjem til deg. Testen foregår litt ulikt hos selskapene, men prinsippet er det samme. Du skraper to vattpinner på innsiden av munnen din og legger dem i en beholder med væske med ditt nummer påført, eller spytter ned i et rør som du sender inn. Du får tildelt et unikt nummer og et passord til databasen, som du logger deg med når testen er ferdig. Dette nummeret er det eneste som blir lagt inn i databasen, ikke noe navn. Du kan derfor velge å være helt anonym. Du vil så få beskjed når denne er mottatt. Dette kan ta noen uker.

Er DNA-testing helt risikofritt?

DNA-testing kan føre til mye morsom informasjon, men Datatilsynet råder deg til å lese deg opp på hva du egentlig samtykker til når du sender en DNA-test over Atlanteren – før du gjør det.

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

For en DNA-test må gå nettopp via andre land siden kommersiell DNA-testing er forbudt i Norge i dag. Da gjelder brått ikke norsk lov lenger. Det trenger ikke å være farlig å sende av gårde en slik test, men det lønner seg å ta sine forhåndsregler – som med alt annet i den globale verdenen vi lever i.

– Når du sender av gårde DNA-materialet ditt til USA er du underlagt amerikansk lovverk og ikke beskyttet av norsk personvernlovgivning. Det er viktig å være seg det bevisst. Les personvernerklæringen nøye for å se hva informasjonen du gir fra deg kan brukes til. Vær gjerne på vakt mot formuleringer som «we may use», for da sikrer selskapet seg gjerne vide fullmakter på dine vegne, sier kommunikasjonsdirektør i Data-tilsynet, Ove Skåra.

IKKE BARE DEG SELV Å TENKE PÅ

Han forteller at slike «haker» for eksempel kan gi selskapet tillatelse til, ikke bare for å videreutvikle sitt produkt, men også å selge til andre aktører for bruk til helt andre formål enn det du tenkte deg når du leverte fra deg DNA-materialet. Det betyr ikke at alle selskaper opererer slik og at du automatisk samtykker til slikt ved å ta en DNA-test, men igjen: les deg opp på hva du eventuelt godkjenner. Selv om det er et 40 sider langt dokument på engelsk. For:

– Du gir fra deg biologisk materiale, og dette kan ha stor verdi. Dette innebærer ikke bare muligheten for selskapene til å analysere data om deg, men også om søsken og andre du har biologisk slektskap til.

Når testen ankommer testselskapet blir den fryst ned. Dette blir gjort for at man skal slippe å sende inn en ny test om man skulle ønske å ta en annen type i fremtiden. De tar bare en liten del av din test og begynner å analysere denne. Å få resultatet av prøvene kan ta et par måneder, avhengig av hvor mange som har bestilt. Da får du en e-post om at testen er ferdig analysert, og du kan logge deg inn på nettsiden med nummeret ditt og passordet du har fått. Du kan her velge å oppgi navnet ditt. Du får ingen fysiske testresultat i posten, men du får tilgang til å se resultatet på din side på web, og du kan skrive ut resultatet. Du får også mulighet til å sende e-post til personene på listen.

MATCHTALLET KAN VARIERE

Er du fremdeles usikker på hvilken test du skal gå for? Om du er helt nybegynner anbefaler Fjeldvig deg å

først gå for en autosomal test, da det er denne som krever minst forkunnskaper og med størst sannsynlighet vil gi deg en eller flere matcher. I begynnelsen blir det litt som å dra på fisketur og håpe på napp. Etter hvert som flere og flere tester seg, blir sannsynligheten større for å få matcher.

– Familien min har sannsynligvis bodd i Norge siden vikingtida, så jeg har flust av matcher. Andre igjen kan oppleve å ikke få noen, fordi de stammer fra et land der DNA-testing er mindre vanlig og derfor har få personer i treffdatabasen. Så kan det være at mange av slektningene dine har testet seg i et av de andre selskapene, og ikke i det du har testet deg gjennom. Det kan derfor være verdt å vurdere om man skal teste seg flere steder.

NYTTIG FOR MARKEDSFØRERE

Skåra skisserer opp flere ulike måter DNA-en ditt potensielt kan «misbrukes».

– Dette er snakk om «big data». Kanskje analyser fra DNA-materialet deles med andre selskaper som sitter på annen informasjon om deg, slik at man på denne måten kan danne seg et veldig detaljert bilde av hvem du er, ditt slektskap og dine relasjoner til andre. Det er imidlertid ikke bare slektskap man kan få kunnskap om ved analyse av det biologiske materialet, men også om sykdomsdisposisjoner og antakelser om utseende. Dette kan for eksempel føre til at du blir utsatt for markedsføring som er svært rettet mot deg fordi du potensielt kan ha stor verdi for markedsførere, eller på den andre siden går glipp av noen typer markedsføring fordi du blir sett på som «waste».

Når du gir fra deg DNA-en din kan det også i verste fall brukes mot deg i forsikringssammenheng. Si at et globalt forsikringselskap kjøper opp testselskapet ditt. Da har de informasjon om deg som potensielt kan brukes til å avdekke om du er spesielt disponibel for visse sykdommer og derfor er en mindre attraktiv kandidat for forsikring.

– Forsikringsselskaper i Norge er underlagt norsk personvernregelverk. Det gjør at de ikke får lov til å bruke all informasjon de potensielt kan få tak i. Men vi ser også at Google og andre store aktører er i ferd med å komme inn på dette markedet, sier Skåra og legger til at Googles underselskap Google Ventures har investert store summer i testselskapet 23andMe.

SØK OPP SELSKAPET PÅ NETTET

I tillegg til å lese betingelsene nøye, råder Skåra deg til å søke opp selskapet du tenker å bruke på nettet. Se om du kan finne erfaringer fra brukere og deres omtale av selskapet, men også eventuell kritikk fra personvernmyndigheter eller andre.

– Når slike tester er så rimelige å få gjennomført, nesten gratis, er det også verdt å stille spørsmål ved om det er slik fordi selskapene også er på jakt etter andre verdier. At det ikke er det å hjelpe folk med å finne slekt som er deres reelle forretningskonsept, men at de får samlet inn svært verdifulle data om deg som nå, eller i fremtiden, kan benyttes til helt andre formål.

NYE REGLER FRA 2018

Om noe skulle skje med informasjonen du har gitt fra deg til et amerikansk selskap kan du ikke regne med særlig hjelp fra Datatilsynet. Da må du ta opp kampen mot de amerikanske selskapet selv.

– Si at du nå har fått informasjonen du er på jakt etter. Er det noen som helst mulighet for å bli fjernet fra selskapets databaser?

– Norsk og europeisk personvernlov gir en rett til å trekke samtykket, men i USA gjelder amerikansk lovgivning. Om du først har gitt samtykke til at et selskap eier informasjonen for all fremtid er det vanskelig å komme seg ut av det. Dette vil det imidlertid bli en bedring på fra mai 2018. Da kommer en helt ny personvernlovgivning i Europa, som også amerikanske selskaper i større grad vil måtte forholde seg til. ■ ■

Rett og vett i slektforskningen

Hvilke slektsopplysninger kan du egentlig publisere? Hva er lovlig, men kanskje ikke lurt? I slektsforskningen må vi forholde oss til både lov og rett, og til etiske retningslinjer. Her er et lite knippe etiske dilemmaer som vi ofte får spørsmål om, og svaret på hva som er lurt å gjøre i disse situasjonene.

■ TONE MOSEID

■ Jeg har nettopp registrert meg i et nettbasert slektsprogram. Hvilke personer har jeg lov til å legge ut fra slektstreet mitt?

SVAR: Du kan i utgangspunktet legge ut hele slektstreet ditt, men du må begrense tilgangen til opplysningene om nålevende personer. Du kan dele dette med andre nære familiemedlemmer, men ikke gi allmenn tilgang. Les gjerne veiledningen som gis av de som har produsert det nettbaserte slektsprogrammet.

KILDE: Personopplysningsloven (lovdata.no)

■ Jeg har mange fine familiebilder jeg ønsker å dele med andre. Hvilke bilder kan jeg legge ut og hvor er det greit å dele dem?

SVAR: En hovedregel er at du må ta hensyn både til fotografens rettigheter, og til personvernet. Åndsverksloven gir den som er avbildet, den som er avbildet, må gi tillatelse til at bildet publiseres, og denne retten gjelder til 15 år etter utløpet av vedkommendes dødsår. Fotografens rettigheter gjelder også til 15 år etter utløpet av vedkommendes dødsår, men i tillegg gjelder rettighetene i 50 år etter at bildet ble tatt.

Du må gjerne skanne kopier av bilder til eget bruk, men skal du publisere på nettet eller i en slektsbok, må du innhente tillatelse fra både fotograf og avbildet person, hvis det ikke har gått lang nok tid. Det er ofte vanskelig å vite hvem som var fotograf, når det gjelder private bilder. Da kan det være greit å skrive «fotograf ukjent». På Facebook legges det ut tusenvis av bilder av personer hver eneste dag uten at det innhentes tillatelse fra den eller de som er avbildet, det er like fullt et brudd på åndsverksloven.

KILDE: Åndsverksloven (lovdata.no)

■ Jeg har slektninger som ble adopterte eller satt bort som barn. Har jeg lov til å dele denne informasjonen med andre? Og om jeg finner navnet på de biologiske foreldrene, kan jeg publisere dette?

SVAR: Er opplysningene allment kjent, kan du dele informasjonen med andre. Men husk at de samme reglene for personvern gjelder alle, enten de er adoptert eller ikke. Slektskapsforhold som gjelder nålevende kan man ikke publisere uten samtykke. Reglene for adopsjon og innsynsrett har endret seg over tid i Norge. Som regel er det ingen andre enn den adopterte selv som kan kreve innsyn. Hvis du som slektsforsker har tilgang til kilder der du kan finne navn på biologiske foreldre, er dette fritt tilgjengelige kilder. Vær likevel varsom med hva du publiserer.

KILDER: Personvernloven (lovdata.no)
Få informasjon om biologisk opphav (bufdir.no)

■ I min familie har vi noen sorte får. Jeg har funnet slekt i fengselsprotokoller fra 1800-tallet, men også i Landssvikerregisteret. Kan jeg dele denne informasjonen?

SVAR: Dette er offentlig tilgjengelige kilder, du kan derfor gjerne dele denne informasjonen. En fengselsdom fra 1800-tallet kan neppe oppfattes som sensitiv så lenge etter, men det er verdt å huske at man også skal ta hensyn til nålevende etterkommere. Tenk derfor også over hvilken kontekst du plasserer opplysningene i, og hvordan du presenterer det. Husk også at det du publiserer på nettet spres i praksis for hele verden, og det kan «slå hardere» på nett enn om det trykkes i en bok.

KILDE: Landssviksaker (arkivverket.no)

 LES MER

Disse svarene er korte svar på kompliserte spørsmål. Klikk deg gjerne inn på de ulike kildesidene og les mer. Der kan du også ofte få svar på andre etiske dilemma du måtte støte på.

Släktforska i Sverige

223 *Fjell Södra*

Födelse		Döds		Flytt		Övrigt		Övrigt	
År	Dag och månad	År	Dag och månad	År	Dag och månad	År	Dag och månad	År	Dag och månad
<i>Kvarnkullen</i>									
1									
2	<i>Enck Johannesen</i>	<i>Hammarfjärde</i>	<i>69</i>	<i>3</i>	<i>Edleskog</i>	<i>1888</i>			
3	<i>H. Jöran Johansen</i>		<i>72</i>	<i>12</i>	<i>Norge</i>				
4	<i>A. Alda Konstance</i>		<i>98</i>	<i>14</i>	<i>Norge</i>				
5	<i>d. Hedvig Karolina</i>		<i>98</i>	<i>14</i>	<i>Norge</i>				
6	<i>s. Georg Henry</i>		<i>03</i>	<i>1</i>	<i>Steneby</i>				
7	<i>s. Konrad Kristian</i>		<i>04</i>	<i>22</i>	<i>d.</i>				
8	<i>s. Alf Holger</i>		<i>07</i>	<i>12</i>	<i>d.</i>				
9	<i>d. Amette Victoria</i>		<i>09</i>	<i>24</i>	<i>d.</i>				
10	<i>d. Margit Teresia</i>		<i>11</i>	<i>3</i>	<i>d.</i>				
11									
12									
13	<i>Agata Amanda Johansdotter</i>	<i>Arbetslusa</i>	<i>80</i>	<i>23</i>	<i>Edleskog</i>	<i>1888</i>			
14	<i>d. Hedvig Johansdotter</i>	<i>d.</i>	<i>83</i>	<i>22</i>	<i>Steneby</i>				

Prova gratis*) i en vecka!
Gå till www.arkivdigital.se/kod/SLDN1603
Erbjudandet gäller till 31 nov. 2016 (enbart nya kunder)
(*) Du betalar ingenting och förbinder dig inte till någonting. Efter en vecka avslutas abonnemanget utan att du behöver göra något.

ArkivDigital har källmaterialet

Aldrig förr har det varit enklare att släktforska i Sverige!

ArkivDigital digitaliserar sedan ett tiotal år svenska kyrkböcker och annat källmaterial och gör dem tillgängliga på internet.

Med ett abonnemang får du tillgång till ArkivDigitals ständigt växande databas med över 110 miljoner sidor med gamla dokument. Du kan söka dina förfäder och släktingar i hela Sverige (och på Åland) i födelse-, vigsel- och dödböcker, flyttningslängder och i de så kallade

husförhörlängderna (se bilden), ett slags kontinuerligt förda folkräkningar (folketellinger).

Passa på att prova ArkivDigital gratis och leta efter dina svenska släktingar inte bara i kyrkböcker utan också i bouppteckningar, militära rullor, skattelängder, fängelsearkiv, rättegångsprotokoll och sjömanshushandlingar.

ArkivDigital låter dig släktforska i Sverige när du vill och hur mycket du vill!

www.arkivdigital.se

ArkivDigital
Din nyckel till historisk kunskap

ArkivDigital digitaliserar historiskt källmaterial med nyaste teknik och tillhandahåller bilderna via internet åt historiker, släkt- och hembygdsforskare och andra intresserade. Bolaget startade 2005 och har ca 35 anställda och 370 aktieägare.

Hva gjør lagene for å bevare

Slekt og Datas medlemmer holder ikke bare på med egen forskning, mange bidrar også med tilgjengeliggjøring av informasjon til nytte og glede for andre.

■ IDA BERGITTE ANDERSEN HUNDVEBAKKE

I tillegg til arbeidet med gravminne- og kirkebokregistrering har også mange av lagene våre egne bevaringsprosjekter, Slekt og Data Østfold er et av disse. Gjennom dem har medlemmene våre fått tilgang til dødsannonser fra Østfold-området fra mange år tilbake.

– Det startet på et vanlig medlemsmøte for litt over to år siden. En hyggelig fyr kom med en CD fra Skjeberg historielag. I historielagets regi hadde de tatt for seg dødsannonsene i Sarpsborg Arbeiderblad (SA) og noen andre aviser i Sarpsborgområdet i perioden etter 1920. Under krigen lå virksomheten i SA nede i likhet med en rekke andre aviser. I perioden rundt krigen fantes det en håndfull andre aviser som ikke lenger eksisterer. Spørsmålet var om vi hadde noen mulighet for å få annonsene tilgjengeliggjort på nettet. Vi husket at annonser fra Glåmdalen var lagt ut og da burde det være mulig å bruke samme løsning på disse annonsene. En farlig konklusjon å trekke, men vi lovet å prøve, forteller Henning Pytterud i Slekt og Data Østfold.

MANGE NYE FUNN

Med disse annonsene unnagjort, var interessen vakt for å finne flere dødsannonser laget kunne ta fatt på. En rundspørring viste seg å avdekke nesten 100 000 annonser.

– Jul Åge Krosby på Mysen har samlet annonser siden 1986. Han har også skannet dem og laget liste over navnene. Her var annonsene sirlig limt opp på A4-ark med åtte annonser på hvert ark, hentet fra avisen *Indre Smaalenenes Avis* og senere *Smaalenenes Avis*. Det viste seg å være rundt 20 000 annonser som nå er tilgjengeliggjort. I rundspørringen for å klarlegge hva som finnes av slike annonser viste det seg at også Johan Glomvik og et par andre hadde samlet annonser fra Askim-området. Disse fantes i ni ringpermer i Askim Lokalhistoriske Arkiv. Materialet omfatter perioden 1946–2004 og det er over tretti tusen annonser i alt.

Også disse er limt opp på A4-ark, men her er plassen utnyttet til det ytterste og annonsene er heller ikke fullstendig gjengitt i alle tilfeller. Annonsene er nå skannet og arbeidet med å registrere navn og datoer pågår. Her er det fire frivillige som har vært hjelpelige fra historielaget i Askim og Slekt og Data. Registreringen er kommet omtrent halvveis. Rundspørringen avdekket også at det finnes tilsvarende permer i Rakkestad med dødsannonser fra rundt 1920 og fram til i dag. Anslagsvis dreier det seg om mellom tyve og tretti tusen annonser, men det kan også være flere. Her finnes navneliste, men materialet er ikke skannet og vi vet heller ikke hvor mye arbeid som må gjøres for å få navnelisten i riktig format. Skanning av dette vil være fristende som neste prosjekt, forteller Pytterud.

Du finner dødsannonsene på Slekt og Datas hjemmeside. Noen av disse må du logge inn for å få tilgang til.

FRA FLYTTEMATERIALE TIL FENGSELSPROTOKOLLER

I Vestfold har de også holdt på med digitalisering og tilgjengeliggjøring av materiale i flere år. Slekt og Data Vestfold har fått tillatelse fra Interkommunalt Arkiv for Buskerud, Vestfold og Telemark om å digitalisere og publisere eldre arkivkilder fra Vestfold. Blant arkivmaterialet som er skanna til nå finner man protokoller fra fattigvesenet, mannskapslister fra skip og hvalfangst, flyttemateriale, passprotokoller, fengselsprotokoller, emigrantprotokoller fra Larvik, adressebøker for Vestfold og telefonkataloger for Sørøst-Norge.

LIVSHISTORIKK

En gruppe på fire til fem personer sitter på Vestfoldarkivet i Sandefjord og skanner materiale der. To til tre personer reiser også til Statsarkivet på Kongsberg og fotograferer materiale som er relevant for Vestfold. De som utfører jobben er effektive. Skanninga blir utført to ganger i

- ① Skoleklasse på besøk hos lærerinnen sin, fru Fjellstad på Ytterland. Her ble de servert mat og drikke fra en stor kaffekjele. FOTO: HARALD O. SÆTHER/FYLKESFOTOARKIVET/IKAMR
- ② Jens Lingås forserer et hinder i kretsmeesterskapet i friidrett i 1961. Der kommer han inn på en andreplass. FOTO: SUNNMØRSPOSTEN/FYLKESFOTOARKIVET/IKAMR
- ③ Flatøyas notlag har middagspause. Fotoet er tatt på sommeren under landnotfiske i Aure i 1925. FOTO: UKJENT/FYLKESFOTOARKIVET/IKAMR
- ④ Magda Laura Petersdtr. og Laura Nilsd. Hoff Rye. Laura var sykepleier og var blant annet med i den finsk-russiske krigen, som Røde Kors-søster. Da hun kom hjem giftet hun seg med enkemannen Nils Nilsen Rye, som hadde vært gift med søsteren hennes. FOTO: ENOK O. SIMONNES/FYLKESFOTOARKIVET/IKAMR

← digitaliserte bilder fra laget

e historien for ettertiden?

Mellom sju og ti personer møtes hver tirsdag på Aalesund museum for å digitalisere bilder. FOTO: RAGNAR H. ALBERTSEN

måneden, og varer en arbeidsdag. På den tiden rekker de å digitalisere to til tre protokoller på 200–300 sider hver.

– Nå holder vi på med å digitalisere skolemateriale fra alle videregående skoler frem til 1930, samt alle hjemtavnprotokoller fra byene i Vestfold. Dette er et dokument som gjengir hva en person har forklart om sitt hjemsted til Fattigvesenet. Vi har også noen hundre protokoller som venter på å bli lagt på nett. Målet er å gi «kjøtt på beina» til de som driver slektsforskning, å kunne gi opplysninger som ikke står i kirkeboka. I disse protokollene står hele livshistorikken til folk, sier Morten Thorvaldsen i Slegt og Data Vestfold.

Du finner kildene fra Vestfold på Slegt og Data Vestfolds hjemmesider.

FYLLER HULLENE TIL MANGLENDE FOLKETELLINGER

Slegt og Data Salten har siden 2011 registrert mannskapsruller fra Nordland fra perioden 1806 til 1837.

– Mange medlemmer ønsket å få denne kilden gjort tilgjengelig på grunn av mangelen på folketellinger mellom 1801 og 1865. Det ble bestemt å registrere enkelte spredte år fra hvert område i fylket. I starten ble det tatt foto av originalistene ved Statsarkivet i

Trondheim til bruk ved registreringen, etter hvert ble det gjennomført egen skanning fra mikrofilm. Mellom fem og ti medlemmer har bidratt i arbeidet. Så langt er det registrert over 75 000 poster fra fire spredte år fra alle områder i Nordland, slik at det er et betydelig antall personer som er søkbare i en periode hvor det mangler folketellinger, forteller Gerd Karin Lysholm, sekretær i distriktslaget. Mannskapsrullene er gitt ut på DVD som kan kjøpes fra hjemmesiden. Her kan man også kjøpe en database over dødsboskifter i Nordland, som laget har digitalisert siden 1993.

OVER 130 000 DIGITALISERTE BILDER PÅ 16 ÅR

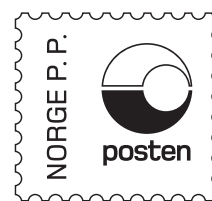
I Slegt og Data Ålesund har en gruppe jobbet med digitalisering av bilder siden 2000, i samarbeid med Interkommunalt arkiv og Fylkesfotoarkivet i Møre og Romsdal.

Det startet med at foreningen hadde møte på Aalesund museum, der Fylkesfotoarkivet er lokalisert. Fotoarkivar Ragnar H. Albertsen orienterte om arbeidet, og medlemmene spurte om museet hadde gamle bilder av personer. Deretter ble de som ville invitert til å være med på dugnad for å digitalisere og registrere bilder. Siden har mellom sju og ti personer møttes hver tirsdag på arkivet til dugnad, forteller Åge Nortun, som er distriktsleder i Møre og Romsdal.

Resultatet på 16 år: Over 130 000 digitaliserte glassplater og negativer – de fleste tilgjengelige for alle som vil inn og kikke i databasen på nett. Du finner bildene på Fylkesarkivet og Fylkesfoto.

– Det er fylkesfotoarkivaren som tilrettelegger arbeidet, men de frivillige gjør hele prosessen fra å digitalisere med kamera til å registrere opplysninger i databasen. Blant alle de flinke frivillige vil fylkesarkivaren spesielt trekke frem Jan Rødset, som har vært alfa og omega for dette prosjektet. Rødset fortjener både kulturpris og en statue i Ålesund by for arbeidet han har gjort, sier Nortun, og legger til at lokalgruppene i Molde, Kristiansund og Smøla også har sine egne bevaringsprosjekt.

Resultatet av Moldes arbeid kan du etter hvert finne på Romsdalsmuseets nettsider og Arkivportalen, Kristiansunds arbeid på Nordmøre museums nettside og Smølas arbeid på Smøla historielags side. ■ ■

Returadresse:
Slekt og Data
Øvre Slottsgate 2B
NO-0157 Oslo

Godt arbeid krever gode verktøy

Å lage ting som skal gå i arv krever gode verktøy og godt håndverk. Det gjelder også for slektsforskning.

MyHeritage gir deg unike verktøy som sikrer og bevarer din families arv, vekker historien til live og engasjerer til samarbeid mellom generasjoner og familiegrener.

Med over 7 milliarder indekserte primær- og sekundærkilder fra Norge og resten av verden, gjør MyHeritage det enkelt å følge din slekts historie gjennom emigrasjon, folkevandringer, ekteskap og skjulte eventyr på tvers av landegrenser.

Med MyHeritage er ditt slektstre, alle fakta og dokumentasjon trygt lagret og lett tilgjengelig på nett, på din PC, Mac, nettbrett eller mobil – perfekt til når slekta samles!

Bruk koden Slekt2016 og få 40% rabatt!*

* Koden er gyldig til og med 29. november og gir 40% på alle årsabonnement på MyHeritage.no

www.myheritage.no